

SPRAVODAJKA

SLOVENSKEJ MYKOLOGICKEJ SPOLOČNOSTI

číslo 49

december 2018

Lievikovec kyjakovitý, *Gomphus clavatus*, Liptov, 8.7.2018. Foto: M. Peiger, s. 4–7.

Čírovka voňavá, *Tricholoma ilkkae*, Liptov, 10.9.2014. Foto: M. Peiger, s. 4–7.

Náramkovka cisárska, *Catathelasma imperiale*, Liptov, 29. 8. 2012.
Foto: M. Peiger, s. 4–7.

OBSAH

HLADÁME NÁLEZISKÁ VZÁCNÝCH HÚB

M. Peiger: Huby zarastených pasienkov v regióne Liptov a ich budúcnosť	4
A. Janitor: Nezvyčajný nález hľuzovky letnej – <i>Tuber aestivum</i> v mestskom prostredí	7
J. Červenka: Vzácny hrib špinavoružový – <i>Baorangia emileorum</i> už aj v Štiavnických vrchoch.	8

BIODIVERZITA HÚB SLOVENSKA

Zoznam referátov zo seminára Biodiverzita húb Slovenska 18	11
--	----

ROZŠÍRTE SI SVOJE VEDOMOSTI

J. Červenka: Exotické rody húb (4. časť): <i>Spathulariopsis</i>	16
V. Kabát: Nejedlé pečiariky (šampiňóny) – <i>Agaricus</i>	18

PERSONÁLIE

A. Dukát: Doc. MUDr. Peter Gavorník, PhD., mim. prof. – sedemdesiatročný	22
A. Janitor: Životné jubileum doc. RNDr. Eriky Záhorovskej, CSc.	23
A. Janitor: Významné životné jubileum RNDr. Doroty Brillovej, CSc.	24
A. Janitor: Spomienkový nekrológ venovaný RNDr. Anastázii Ginterovej, CSc.	26
A. Janitor: Krátka spomienka na pána Ondreja Prokeša.	27
A. Janitor: PhDr. Milan Majtán, DrSc. už nie je medzi nami.	29
A. Janitor: Spomienka na Prof. RNDr. Antona Jána Novackého, CSc.	32

Z NAŠEJ SPOLOČNOSTI

J. Rybárik: Podjavorník hostil slovenských a českých mykológov	35
I. Tomášeková, J. Červenka: 5. výstava húb v Dvorníkoch	38
J. Červenka: Stretnutie hubárov na Čergove	39
P. Remiaš: Výstava húb v Malinovej – 6. ročník	40
J. Červenka: Z výstavy Huby 2018 v Bratislave	42
J. Červenka: 14. výstava húb v Marianke	44
J. Rybárik: 2. výstava húb v Považskej Bystrici	44

NOVÁ LITERATÚRA

I. Kautmanová: Puffballs of Northern and Central Europe	46
J. Červenka: Siedmy diel Flora Agaricina Neerlandica	48

NA POBAVENIE

D. Ďuriška: Kreslený vtip	49
-------------------------------------	----

HLADÁME NÁLEZISKÁ VZÁCNÝCH HÚB

Huby zarastených pasienkov v regióne Liptov a ich budúcnosť

Maroš Peiger

Zarastanie pasienkov začalo najmä v období kolektivizácie okolo roku 1950 a pokračuje až do súčasnosti na plochách, kde človek stratil záujem kosiť alebo pást na trvalých trávnych porastoch. V podmienkach Liptova zarastajú podhorské a horské pasienky smrekom obyčajným (*Picea abies*), ktorý vytvára rôznoveký a viac či menej rozvoľnený lesný ekosystém, v ktorom sa ako prímies môže vyskytovať borovica lesná (*Pinus silvestris*), vŕba rakytová (*Salix caprea*), topoľ osikový (*Populus tremula*). Typická je prítomnosť borievky obyčajnej (*Juniperus communis*), ktorá je indikačným druhom historickej pastvy na lokalite. Kompaktnosť lesného porastu je narušaná väčšími či menšími enklávami lúk. Zarastené pasienky sa nachádzajú prevažne v rovinatých lokalitách s vyššou hladinou podzemnej vody, v okolí menej významných potokov či pramenísk, preto sa v nich nezriedka vyskytujú aj rašeliniská alebo močiare.

Zarastanie pasienkov smrekovým lesom od roku 1950 do roku 2010.

V rámci dotknutého regiónu sa predpokladá diverzita húb na úrovni cca 1000 druhov a do tohto počtu prispievajú zarastené pasienky zhruba 400 druhmi (z toho je 14 druhov zaradených v Červenom zozname húb Slovenska a 7 z nich je aj zákonom

chránených), čo predstavuje výrazný podiel na celkovej, doteraz zaznamenatej, biodiverzite mykoflóry Liptova. Medzi najzriedkavejšie druhy zarastených podhorských a horských pasienkov patria: čírovka voňavá (*Tricholoma ilkkae*) – jediná lokalita výskytu na Slovensku, v Európe zaznamenaná len v Škandinávii a ako nový druh pre vedu opísaný v roku 2016; práškovka snehobiela (*Pulvinula niveoalba*) – na Slovensku len druhá lokalita výskytu, v celej Európe zriedkavý druh; hríb úhladný horský (*Rubroboletus rubrosanguineus*) – jeden z najvzácnejších druhov čelade hribovítých húb zo Slovenska; náramkovka cisárska (*Catathelasma imperiale*) – cirkumpolárne veľmi zriedkavý druh s ťažiskom rozšírenia na Slovensku; štavnačka sivočierna (*Hygrophorus atramentosus*) – na Slovensku známa len z ďalších štyroch lokalít. Za pozornosť stojí výskyt 12 druhov jelenkovitých húb čelade *Bankeraceae* (z rodov *Boletopsis*, *Hydnellum*, *Phellodon*, *Sarcodon*), čo signalizuje veľkú dôležitosť takéhoto biotopu pre ich rast. Ďalšími významnými evidovanými druhmi sú: muchotrávka červená čižmičkatá (*Amanita muscaria* var. *guessowii*), hrboľnačka čiernastá (*Boletopsis leucomelaena*), hríb horský (*Butyriboletus subappendiculatus*), kuriatko jedlé ametystové (*Cantharellus amethysteus*), kuriatko hrdzavejúce (*Cantharellus ferruginascens*), šamonia modrejúca (*Chamonixia caespitosa*), bielohlúzovka obyčajná (*Choiromyces meandriformis*), kyjak useknutý (*Clavariadelphus truncatus*), pavučinovec hercýnsky (*Cortinarius hercynicus*), lievikovce kyjakovitý (*Gomphus clavatus*), jelenkovka modrastá (*Hydnellum caeruleum*), jelenkovka pásikavá (*Hydnellum conrescens*), jelenkovka oranžová (*Hydnellum floriforme*), jelenkovka sírovožltá (*Hydnellum geogenium*), jelenkovka pálčivá (*Hydnellum peckii*), jelenkovka voňavá (*Hydnellum suaveolens*), štavnačka marcová (*Hygrophorus marzuolus*), štavnačka ružová (*Hygrophorus persicolor*), láziochlenu obyčajná (*Ischnoderma benzoinum*), endogona mliečna (*Jimgerdmannia lactiflua*), rýdzik šupinkatý (*Lactarius olivinus*), rýdzik nádherný (*Lactarius repraesentaneus*), rýdzik Bresadolov (*Lactarius zonarioides*), korkovec čiaškovitý (*Phellodon tomentosus*), žilnačka belavá (*Phlebia centrifuga*), šošovka žltá (*Podophacidium xanthomelum*), jelenkovec čučoriedkový (*Sarcodon glaucopus*), jelenkovec sosnový (*Sarcodon squamosus*), jelenkovec oranžový (*Sarcodon versipellis*), tulipánovka fialová (*Sarcosphaera coronaria*), kyjovec tmavnúci (*Trichoderma alutaceum*), čírovka borová (*Tricholoma arvernense*), čírovka čiernošupinatá (*Tricholoma atosquamosum*), vinelka lesná (*Wynnella silvicola*) atď. Zaujímavosťou je ojedinelý výskyt nepôvodného druhu kvetovec Archerov (*Clathrus archeri*) či typický početný rast hríba dubového (*Boletus reticulatus*) na lúkach v blízkosti lesa či priamo pod smrekmi na jeho okraji.

Nakoľko sú zarastajúce/zarastené pasienky dynamicky vyvíjajúcim sa ekosystémom, je relatívne náročné stanoviť taký manažment lokalít, ktorý by zabezpečil udržanie biodiverzity húb v súčasnom stave. Starostlivosť o takéto lokality by mala spočívať v extenzívnom obhospodarovaní dotknutých pozemkov, kde je nutné dbať na zachovanie súčasných mikroklimatických pomerov (tieň, vlaha). V tomto

biotope je akceptovateľné iba jednotlivé a selektívne (nikdy nie plošné) odstraňovanie aktívnych chrobačiarov smreka obyčajného (*Picea abies*) a ich vyťahovanie z lesa s využitím sily ťažného koňa, pričom za týmto účelom by sa nemala zakladať sieť lesných ciest a dočasných približovacích liniek. Neaktívne chrobačiare je vhodné ponechávať v poraste z dôvodu zachovania tieňa, čím sa zároveň podporí aj tvorba zásob mŕtveho dreva pre drevoosídľujúce huby. Dôležité je nevytvárať nové porastové steny či odlesnené plochy.

Enklávy zarastajúcich lúk vnútri smrekového porastu je možné obhospodarovat ručným kosením alebo extenzívnym pasením oviec. Nepripustné je hnojenie, vypalovanie či odvodňovacie melioračné zásahy. Zarastené pasienky sú vo väčšine prípadov tzv. „bielymi plochami“, kde neprebíha lesné hospodárenie podľa plánu starostlivosti o les, nakoľko sú pozemky vedené ako trvalé trávne porasty. Zavedenie lesného hospodárenia na týchto lokalitách by znamenalo ich deštrukciu rovnako, ako prípadný plošný výrub smrekového lesa za účelom udržiavania druhu pozemku v zmysle katastra nehnuteľností. Zarastené pasienky sa väčšinou nachádzajú v najnižšom prvom alebo druhom stupni ochrany prírody, čo im nezaručuje žiadnu ochranu. Legislatívna ochrana sa však vzťahuje na prírodné biotopy – biotopy európskeho významu Podmáčané smrekové lesy (Ls9.3) a Smrekové lesy čučoriedkové (Ls9.1), ktoré sa v rámci zarastených pasienkov spoločne alebo každý osobitne môžu vyskytovať a huby sú ich neoddeliteľnou súčasťou.

Smrekový les s borievkami na zarastenom pasienku. Foto: M. Peiger.

Literatúra:

- Hagara, L. 2014. Ottova encyklopédia húb. Ottovo nakladateľství, Praha, 1152 s.
 Historická ortofotomapa © GEODIS SLOVAKIA, s.r.o. a Historické LMS © Topografický ústav Banská Bystrica, Technická univerzita vo Zvolene.
 - <http://mapy.tuzvo.sk/HOFM/> (Obr. str. 4)
 Lizoň, P. 2001. Červený zoznam húb Slovenska. 3. verzia, In: Baláž, D. - Urban, K. - Urban, P. : Červený zoznam rastlín a živočíchov Slovenska. Ochrana prírody, suppl. 20., s. 6–12.
 Peiger, M. 2015. Vybraní zástupcovia jelenkovitých húb (*Bankeraceae*), ich ekológia a indikačná hodnota v lesných ekosystémoch. Liptovský Mikuláš, 67 s.
 Peiger, M., Tomka, P., Paulíny, M. 2015. Huby Liptova. Liptovské múzeum v Ružomberku, 168 s.
 Stanová, V., Valachovič, M., (eds.) 2002: Katalóg Biotopov Slovenska. Daphne – Inštitút aplikovanej ekológie, Bratislava, 225s.
 Škubla, P. 2003. Mycoflora Slovaca. Bratislava, 791 s.
 Vyhláška č. 24/2003 Z. z. Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky, ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny
 Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov

Nezvyčajný nález hľuzovky letnej – *Tuber aestivum* v mestskom prostredí

Anton Janitor

Iste mi dáte za pravdu, že v živote vás môže stretnúť toľko nepredvídaných náhod či prekvapení, ktoré vám doslova vyrazia dych. Platí to dvojnásobne aj o našich milých hubách, ktoré nás môžu a to dosť často úplne náhodou či nečakane osloviť. Jedno z nich je aj mimoriadne zaujímavý nález hľuzovky letnej (*Tuber aestivum*) v košickom mestskom prostredí.

Pán Ing. Ján Pardovič, vedúci hubárskej poradne, mi osobne opísal tento netradičný zážitok. Do hubárskej poradne v Košiciach doniesol v júli tohto roku (2017) pán Štefan Škoda pekne zabalené guľaté prekvapenie. Bolo to skutočne veľké prekvapenie pre všetkých, prvá skutočná, živá hľuzovka v poradni. Túto nevšednú udalosť bolo potrebné seriózne overiť. Áno, išlo o pravú hľuzovku letnú, ktorá vážila 185 gramov. Nálezca pán Škoda o ňu len tak náhodou zakopal na košickom sídlisku Terasa. Plodnica vyrástla celkom nad zemou pod brezou. V blízkosti nálezu rástli hraby a borovice čierne, asi 25 metrov od frekventovanej asfaltovej cesty. Navyše nálezca uviedol, že na uvedenom mieste rastú ďalšie tri plodnice. Po desiatich dňoch p. Ing. Pardovič navštívil túto netradičnú lokalitu hľuzovky. Prekvapenie

gradovalo. Nálezca mu s úsmevom oznámil, že rastú aj ďalšie plodnice. Asi na troch metroch štvorcových sa našlo ďalších 11 plodníc, ktoré viac alebo menej vykukovali zo zeme. Ďalšia návšteva skončila veľmi smutne. Nálezca pán Škoda v tom čase odišiel na dovolenku a všetky ostatné plodnice tam rastúce nejaký šťastlivec pozbieral. Mal veľké šťastie. Žiaľ! O ďalšom osude nevieme nič, konštatoval Ing. Pardovič. Nevedno, kde a ako skončili. Vraj nádej zomiera posledná. Počkajú do budúceho roka v nádeji, že sa tam opäť objavia.

Na záver otázka. Prekvapení košickí priatelia uvažujú, ako uvedenú nečakane zaujímavú lokalitu zachrániť. Odpoveď jednoznačne znie: Veľmi ťažko, pretože miesto nálezu sa nachádza v zastavanej a frekventovanej časti sídliska Terasa.

Čo k tomu dodať. Snáď len toľko, že aj také a iné prekvapenia môžu byť súčasťou nášho života a poskytujú nevšedný zážitok. Aspoň jeden z nich. Neviem, koľkí z vás mali to šťastie a našli trúdnik klobúčkatý (*Polyporus umbellatus*), ktorý sa vzácnne vyskytuje v listnatých lesoch (dub a buk) od júna do októbra, parazitujúci na ich koreňoch. Vyrastá z podzemného hrčovitého čiernohnedého útvaru – sklerócia. Počet klobúčikov môže dosiahnuť niekoľko sto kusov. Z literatúry je známy údaj o 800 kusov. Je to výborná jedlá huba, vážiaca aj niekoľko kilogramov. Ja osobne som ju našiel raz za život v Kremnických horách. No športovec a cyklista z našej dediny Malá Ida cestou od Jasova do Košíc (22 km) čistou náhodou zastavil sa na ceste lešom, aby si odpočinul a čo nevidí? Za hlavou zbadal pre neho neobyčajne zaujímavú hubu, ktorú predtým nikdy nevidel. Mal šťastie. V tom čase som začiatkom júla v r. 2016 bol v mojej rodnej obci na dovolenke. Hubu som identifikoval, podelili sme sa s ňou a odporučil celej jeho rodine na prípravu chutného jedla.

Nuž čo k tomu dodať? Milí priatelia – praktickí hubári, nájsť niekedy vzácny druh je často veľkou náhodou a šťastím. Ak si myslíte, že ste sa stretli s hubou, ktorú ste dovtedy nepoznali, šetrne ju doneste do hubárskej poradne SNM v Bratislave a iných poradní (Zvolen, Košice, Liptovský Mikuláš). Možno sa stanete autorom vzácného nálezu, ktorý bude mať nielen vedecký, ale i historický význam. Želajme si navzájom, aby nás také a podobné náhodné a vzácne nálezy stretávali čo najviac.

Vzácnny hríb špinavoružový – *Baorangia emileorum* už aj v Štiavnických vrchoch

Ján Červenka

Ešte v roku 2011 sa na webovej stránke www.nahuby.sk objavila fotografia neznámej hríbovitej huby s červenoružovým klobúkom, žltými ústiami rúrok a žltočerveno sfarbeným hlúbikom, na ktorom chýbala sieťka. Pre naše končiny exoticky vyzerajúcu hubu, ktorú v lese nad Poltárom zvečnila Emília Smiková, som sa

niekedy v lete roku 2012 pokúsil určiť z fotografie, ktorá už takmer zapadla do zabudnutia. Identifikoval som ju ako druh *Boletus spretus* Bertéa, hrib toho času známy len z Grécka, Francúzska, Talianska, Španielska a ostrovov v Stredozemnom mori – Korziky, Sardínie a Malorky (Assyov 2018). Druh prvýkrát opísal Bertéa v roku 1988 (Bertéa 1988). Estadès a Lannoy ho publikovali ako zástupcu sekcie *Fragrantes* a rovnomennej podsekcie (Estadès A. & Lannoy, G. 2004). V súvislosti s určením som oslovil aj Michala Mikšíka, ktorý môj predpoklad potvrdil. Podľa tohto autora sa jedná o pravdepodobne jedlý druh (Mikšík 2017). Hrib špinavoružový (Mikšík & Kunca 2015), v súčasnosti už nesúci meno *Baorangia emileorum* (Barbier) Vizzini, Simonini & Gerlardi, bol v ďalších rokoch opakovane zbieraný na pôvodnej lokalite, no vypátraný bol aj na ďalších miestach medzi Poltárom a Lučencom. Tento hrib by si zaslúžil ucelený článok odbornejšieho charakteru, preto uvádzam areál jeho výskytu na Slovensku len stručne, s podrobnejším opisom plodníc z aktuálnej lokality. V rámci Európy je Slovensko najsevernejšou krajinou výskytu tejto huby.

S hribom špinavoružovým som sa v úlohe určovateľa opäť stretol až v septembri 2018. Popri bežnom určovaní húb z fotografií v skupine „Na huby – poradňa“ na sociálnej sieti Facebook, som natrafil na tri snímky plodníc tohto ťažko zameniteľného druhu. Minimálne trinásť exemplárov objavili Bianka a Alena Zsigmondové v dubine na Tlstom vrchu neďaleko obce Žemberovce v Štiavnických vrchoch. Ich objav je významný v tom, že sa miesto nálezu nachádza desiatky kilometrov od doteraz známeho, relatívne úzkeho areálu výskytu tohto hríba na Slovensku a zároveň predstavuje údaj z nového geomorfologického celku. Jedná sa o najzápadnejšiu a zrejme aj najjužnejšiu lokalitu u nás.

Vynikajúca spolupráca nálezcu a určovateľa, ako to bolo aj v tomto prípade, je predpokladom pre podrobné zmonitorovanie daného druhu na regionálnej či miestnej úrovni. Keďže mi boli poskytnuté presné súradnice miesta nálezu, využil som možnosť zastaviť sa 23. septembra na lokalite cestou z víkendového hubárskeho stretnutia na Čergove, aby som si pozrel biotop, v akom hrib špinavoružový rastie. Na mieste bolo ďalších približne dvadsať, aj keď zväčša už starších plodníc. Prinajmenšom jedna z nich rástla asi päťdesiat metrov od ostatných, čo môže znamenať, že sa v rámci lokality jedná o dve samostatné mycéliá, resp. dva samostatné fragmenty jedného mycélia. Plodnice som opísal takto:

Baorangia emileorum (Barbier) Vizzini, Simonini & Gerlardi

Syn.: *Boletus spretus* Bertéa; *Boletus emilei* Barbier

Klobúk je 50–130 mm široký, v mladosti polguľovitý, neskôr klenutý a napokon vankúšovitý, suchý, hladký až jemne hrboľatý, v mladosti s červenoružovou až karmínovočervenou pokožkou klobúka, ktorá sa v starobe často rozpuškáva na nepravidelné políčka a bledne do okrovoružova až kožovožltá, pričom miestami

pretrvávajú nepravidelné škvrny červenej farby. Okraj je najprv rovný a pravidelný, neskôr zvlnený až mierne laločnatý. Rúrkysú 6–10 mm dlhé, najprv nápadne zbiehavé, neskôr sa v mieste pripojenia oddeľujú od hlúbika a sú vykrojené, sfarbené do žltá až žltolivova, v starobe na ústiach nadobúdajú jemný hrdzavooranžový odtieň a po poranení zreteľne modrejú. Hlúbik je 40–70 mm dlhý a 12–30 mm hrubý, smerom k báze nápadne zúžený, vzácnejšie aj valcovitý, veľmi často zahnutý a na báze zahrotený, plný a tvrdý, na povrchu suchý, v hornej časti, no najmä v mladosti žltý, nižšie na žltom až bledožltkastom, po otláčení modrejúcom podklade posiaty veľmi drobnými zrnitými vločkami či škvrnami karmínovej farby, ktoré sú v spodnej polovici veľmi husté a vytvárajú súvislé karmínovočervené sfarbenie. Báza je od podhubia belavo plstnatá. Dužina je pevná, bledožltkastá, na vzduchu modrejúca, v báze a nad rúrkami často červenkastá, s príjemnou hubovou vôňou a miernou chuťou, neamyloidná. Výtrusný prach je hnedoolivový. Výtrusy: 10,5–14 × 3,75–4,75 µm veľké, vretenovité, hladké, žltohnedé, s guľovitými alebo podlhovastými tukovými kvapkami. Lokalita: Štiavnické vrchy, Žemberovce, „Tlstý vrch“, listnatý les s prevažujúcim výskytom duba (*Quercus*), cca 410 m n. m., 15. 9. 2018, leg. B. Zsigmondová, A. Zsigmondová, det. J. Červenka, herb. BRA; 23. 9. 2018, leg. M. Everlingová, det. J. Červenka, herb. BRA.

Hríb špinavoružový, *Baorongia emileorum*, Štiavnické vrchy, Žemberovce, 23.9.2018. Foto: J. Červenka.

Vďaka svojmu jedinečnému výzoru je hríb špinavoružový v našich končinách len ťažko zameniteľný za iný druh. V listnatých lesoch na juhu Slovenska môžu mladšie a svieže plodnice pri pohľade zhora pripomínať hríb Dupainov – *Suillellus dupainii* (Boud.) Blanco-Dios, ktorého ústia rúrok sú však až karminovočerveno sfarbené, červené zrnká má na celom povrchu hlúbika a jeho dužina na vzduchu intenzívne modrie. Z nášho územia dosiaľ nepublikovaný dvojník *Suillellus adonis* (Pöder & H. Ladurner) Vizzini, Simonini & Gelardi, opísaný z Chorvátska, má zreteľne širšie, skôr elipsoidné výtrusy, dlhšie rúrky a dužinu s amyloidnou reakciou (Pöder & Ladurner 2002).

Literatúra:

- Assyov, B. 2018. *Boletus spretus* Bertéa – <http://boletales.com/genera/boletus/b-spretus/>
- Bertéa, P. 1988. *Boletus spretus* sp. nov. – Documents Mycologique 18: 62.
- Estadès, A. & Lannoy, G. 2004. Les bolets européens. – Bulletin Mycologique et Botanique Dauphiné-Savoie 44(3): 3–79.
- Mikšík, M. 2017. Hříbovitě houby Evropy. Svojtka & Co., Praha.
- Mikšík, M. & Kunca, V. 2015. 1000 slovenských a českých húb. Svojtka & Co., Praha.
- Pöder, R. & Ladurner, H. 2002. *Boletus adonis*: a new Mediterranean *Boletus* species from Croatia. – Sydowia 54: 78–83.

BIODIVERZITA HÚB SLOVENSKA

Zoznam referátov zo seminára Biodiverzita húb Slovenska 18

4. december 2018, Botanický ústav SAV, Bratislava

Sirotrema translucens – parazit na sypavke (*Lophodermium conigenum*)

Pavol Tomka

Ul. 1. mája 2044/179, 031 01, Liptovský Mikuláš, palonahuby@gmail.com
Na ihličí kosodreviny (*Pinus mugo*) bol zaznamenaný výskyt, doteraz pre územie Slovenska pravdepodobne neevidovaného druhu tremeloidnej huby z rodu *Sirotrema*. Tento rod, pre ktorý v tomto čase poznáme tri druhy, parazituje na sypav-

kách (*Lophodermium*) a podkožníkoch (*Hypoderma*). Príspevok približuje celý rod *Sirotema* s opisom hlavných znakov, spôsobu determinácie a informáciách o ekológii. V závere si predstavíme aj parazitovaného hostiteľa s jednoduchým kľúčom na jeho determináciu v rámci rodu sypavka (*Lophodermium*).

Zaujímavé mykologické nálezy z Oravy (2016-2018)

Peter Tomáš¹, Vincent Kabát², Adam Polhorský³, Marián Krivuš⁴, Ryszard Rutkowski⁵

¹ Oravské múzeum P. O. Hviezdoslava, 027 41 Oravský Podzámok, 1mykologia@oravskemuseum.sk

² konstrukt@zutom.sk

³ apolhorsk561@gmail.com

⁴ czvrutky@gmail.com

⁵ rysiekrudek@gmail.com

Počas rokov 2016 - 2018 na území Oravy pokračoval mykologický výskum na rôznych lokalitách s prihliadnutím na špecifické typy biotopov a zároveň aj individuálne výskumy na vytypovaných lokalitách. Počas týchto výskumov bolo nájdených niekoľko desiatok zriedkavých a vzácných nálezov ako napríklad: *Amanita pachyvolvata*, *Lactarius scoticus*, *Gloiodon strigosus*, *Hygrocybe aurantiosplendens*, *Hygrocybe ovina*, *Hygrocybe spadicea*, *Monilinia oxycocci*, *Hohenbuehelia pinacearum*, *Hydnellum cumulatum*, *Ascocoryne turficola*, *Stamnaria persoonii*, *Myriosclerotinia scirpicola*, *Ophiocordyceps clavulata*, *Octospora ditrichi* a ďalšie.

Produkcia plodníc na monitorovacej ploche a celkové rozšírenie koralovca ježovitého (*Hericium erinaceus*) na Slovensku

Kunca Vladimír¹ a Čiliak Marek²

¹ Technická univerzita vo Zvolene, Fakulta ekológie a environmentalistiky, T. G. Masaryka 24, 96053 Zvolen, kunca@tuzvo.sk

² marek.ciliak@tuzvo.sk

Cieľom bolo zistiť vzťah medzi vybranými charakteristikami ležiacich kmeňov stromov a výskytom koralovca ježovitého, jeho fenologické prejavy a rozšírenie na Slovensku. Posúdenie charakteristík ležiacich kmeňov pochádza z 15-ročného monitoringu 20 dubových kmeňov. Fenológiu a rozšírenie sme posúdili z údajov získaných zo 63 lokalít. Monitoring kmeňov preukázal kontinuálnu tvorbu plodníc na rovnakom mŕtvom kmeni a v tej istej pozícii na ňom počas troch po sebe idúcich rokov. Okrem toho bol pozorovaný neprerušovaný výskyt plodníc počas piatich rokov na rovnakej časti kmeňa žijúceho duba. Plodnice boli zaznamenané skôr na kratších kmeňoch s menším objemom. Produkcia plodníc prebieha od augusta do novembra, avšak plodnice je možné nájsť až do februára. Ležiace kmene s výskytom plodníc boli prevažne klasifikované do počiatočného štádia rozkladu dreva (stupeň rozkladu 2). Väčšina (92 %) lokalít sa nachádza v oblastiach s priemernou ročnou teplotou nad 6 °C.

Scutellinia citrina* opat' nájdená po 51 rokoch na Slovensku*Stanislav Glejdura**

Kováčová 562, PSČ 96237, glejdura@gmail.com

Počas cieleného pátrania po *Scutellinia citrina* na hrebeni Belianskych Tatier (jediný doterajší nález z roku 1967) bolo úsilie korunované úspechom. Rástla v hojnom počte na jedinom mieste v spoločnosti *Scutellinia barlae* na okraji hrebeňového chodníka vo výške 1900 m n. m. V rámci príspevku je diskutovaná veľkosť a tvar výtrusov oboch vyššie uvedených druhov a tiež *Scutellinia olivascens* zo Stolických vrchov, zbieranej v tomto roku v okolí Muránskej Zdychavy.

Nálezy niektorých vzácných húb rodu *Melanoleuca* na Slovensku**Ondrej Ďuriška¹, Vladimír Antonín², Soňa Jančovičová³, Michal Tomšovský⁴**¹Univerzita Komenského v Bratislave, Farmaceutická fakulta, Katedra farmakognózie a botaniky, Odbojárov 10, 832 32 Bratislava, duriska@fpharm.uniba.sk²Moravské zemské muzeum v Brně, Botanické odd., Zelný trh 6, 659 37 Brno, vantonin@mzm.cz³Univerzita Komenského v Bratislave, Prírodovedecká fakulta, Katedra botaniky, Révová 39, 811 02 Bratislava, sona.jancovicova@fns.uniba.sk⁴Mendelova Univerzita v Brně, Lesnická a dřevořádká fakulta, Zemědělská 3, 613 00 Brno, tomsovsk@mendelu.cz

Mnohé druhy rodu *Melanoleuca* sú nenápadné, ale v období rastu relatívne hojné. Iné druhy, napr. *Melanoleuca verrucipes*, sú naopak svojím vzhľadom nápadné ale vzácne. V príspevku referujeme o tohoročnom náleze tohto druhu na Slovensku (Vysoké Tatry, Žiarska dolina) a diskutujeme o jeho rozšírení v posledných rokoch. Predstavíme aj niekoľko ďalších húb tohto rodu, ktoré na území Slovenska považujeme za zriedkavé: *Melanoleuca castaneofusca* a *Melanoleuca stepposa*.

Rod *Tympanis* na Slovensku**Adam Polhorský**

Pezinská 14, 903 01 Senec, apolhorsk561@gmail.com

Zo Slovenska sú publikované 3 druhy z rodu *Tympanis* Tode: *T. piceina*, *T. pithya* a *T. conspersa*. V príspevku je predstavených 11 nových druhov pre Slovensko (*T. alnea*, *T. saligna*, *T. salicina*, *T. hysterioides*, *T. ligustri*, *T. malicola*, *T. columnaris*, *T. confusa*, *T. hypopodia*, *T. hansbroughiana* a *T. abietina*). Je predstavená ekológia rodu ako aj makro- a mikroskopické znaky dôležité pre identifikáciu do druhu. Je diskutované fylogenetické zaradenie rodu. [Výskum bol podporený z Európskeho fondu regionálneho rozvoja, Operačný program Výskum a vývoj, ITMS 26230120004: Výbudovanie výskumno-vývojovej infraštruktúry pre výskum genetickej biodiverzity organizmov a zapojenie do iniciatívy IBOL]

Nález vzácnej sekotiidnej huby *Entoloma calongei* (*Rhodogaster calongei*) na Slovensku s poznámkami o jej známom rozšírení a ekológii

Václav Kautman¹, Viktor Kučera², Ivona Kautmanová³

¹Mierová 16, 821 05 Bratislava, vkautman@post.sk

²Botanický ústav CBRB SAV, Dúbravská cesta 9, 845 23 Bratislava, viktor.kucera@savba.sk

³SNM-PM, Vajanského nábr. 2, P.O.BOX 13, 810 06 Bratislava, kautmanova.ivona@gmail.com

V roku 2018, počas mykologického výskumu v pohorí Čergov, bol nájdený vzácny druh secotiidnej hodvábnice *Entoloma calongei* (*Rhodogaster calongei*). Ide len o druhú známu lokalitu tejto semihypogaeickej huby na svete. Príspevok prináša opis tohto nálezu, poznámky k jeho doteraz známemu rozšíreniu a ekológii a tiež porovnanie s jediným príbuzným druhom *Entoloma chilensis* (*Rhodogaster chilensis*). [Výskum bol podporený z Európskeho fondu regionálneho rozvoja, Operačný program Výskum a vývoj, ITMS 26230120004: Vybudovanie výskumno-vývojovej infraštruktúry pre výskum genetickej biodiverzity organizmov a zapojenie do iniciatívy IBOL a VEGA 2/0008/15]

Hrúb špinavoružový – *Baorangia emileorum* už aj v Štiavnických vrchoch Ján Červenka

Starhradská 6, 851 05 Bratislava, jancervenka.mail@gmail.com

V roku 2012 sme na seminári Biodiverzita húb Slovenska 12 informovali o náleze vzácného mediteránneho druhu *Boletus spretus* Bertéa v okolí Poltára, v tom čase známeho len z Grécka, Francúzska, Talianska, Španielska a ostrovov v Stredozemnom mori – Korziky, Sardínie a Malorky. Hrúb špinavoružový, v súčasnosti už nesúci meno *Baorangia emileorum* (Barbier) Vizzini, Simonini & Gerlardi, bol v ďalších rokoch opakovane zbieraný na pôvodnej lokalite a na ďalších, od seba nie príliš vzdialených miestach medzi Poltárom a Lučencom. Pôvodne predpokladaný lokálny a ojedinelý areál rozšírenia na Slovensku si však žiada byť prehodnotený. Tento druh totiž v septembri 2018 objavili Bianka a Alena Zsigmondové v listnatom lese pri Žemberovciach v Štiavnických vrchoch, vzdialenom viac ako 60 km od doteraz známych lokalít. Jedná sa o dosiaľ najzápadnejšiu a najjužnejšiu známu lokalitu u nás.

Dva prehliadané druhy slovenskej mykoflóry

Vincent Kabát

Martinčekova 30, 821 01 Bratislava, konstrukt@zutom.sk

V príspevku chcem upozorniť na dva druhy nájdené v posledných dňoch pred príchodom mrazov, ktoré nie sú v našich správach z mykologického prieskumu evidované. Prvým nálezom je náhodne zobrať položka z rodu lakovka (*Laccaria*) pri prechádzke prírodou. Druhy rodu *Laccaria* berieme často v prírode na vedomie, pokiaľ ich makroznaky sú tak významné, že ich vieme rozlíšiť, ale pokiaľ je nutné

ich rozlíšenie podrobnejším štúdiom, berieme ich ako neodlíšené. Chcem upozorniť predsa len na pomerne jednoduché rozlíšenie druhu *L. macrocystidiata*, ktorý pri svojich výrazných cheilocystidách sa dá ľahko určiť. Bol opísaný zo Stredomoria s rastom pod *Quercus ilex* a *Pinus*. Tu bol nájdený pri hlohu a borovici. Druhým nerozlišovaným druhom je *Arrhenia lobata*. Bola síce na stránkach „Na huby“ foto-grafovaná, ale uvedená ako *Arrhenia sp.* Rastie na výrazne človekom ovplyvnenom stanovišti na žijúcom machu. Upozorňujem na typické hnedé sfarbenie tenkej až papierovitej plodnice s takmer chýbajúcimi lupeňmi.

Účastníci seminára Biodiverzita húb Slovenska 18. Foto: M. Záparka.

Doplnenie k abstraktu zo seminára Biodiverzita húb Slovenska 17

V abstrakte príspevku Nálezy zriedkavej čírovky hnedej – *Tricholoma luridum* na Slovensku, ktorý vyšiel v Spravodajcovi Slovenskej mykologickej spoločnosti č. 48 (2018), sme uviedli, že nálezy tejto huby v Javorníkoch a Čergove sú pravdepodobne prvé publikované z územia Slovenska. Je však potrebné doplniť, že *T. luridum* ešte v roku 2012 podrobne zdokumentovali z Liptovskej kotliny Jan Holc a Martin Kříž v článku *Tricholoma borgsjoeënsae found in the Czech Republic and Tricholoma luridum documented in Slovakia*, ktorý bol publikovaný v časopise Czech Mycology 64(2).

ROZŠÍRTE SI SVOJE VEDOMOSTI

Exotické rody húb (4. část): *Spathulariopsis*

Ján Červenka

V čeľadi Cudoniaceae patrí medzi exotické rod *Spathulariopsis*, ktorého jediným zástupcom je druh *Spathulariopsis velutipes* (Cooke & Farl.) Maas Geest. Tento druh, opísaný v roku 1883 M. C. Cookeom a W. G. Farlowom, bol pôvodne zaradený do rodu *Spathularia*, kam patrí aj známa lopatička žltkastá – *Spathularia flavida* Pers., vyskytujúca sa u nás. V roku 1972 ho R. A. Maas Geesteranus preradil do ním vytvoreného rodu *Spathulariopsis*. Cooke uvádza, že *S. velutipes* sa dá od *S. flavida* odlíšiť na základe hnedo sfarbenej hlúbikovej časti, ktorá má zamatový povrch (Cooke 1883). Výrazné je u tohto rodu, resp. druhu oranžové bazálne mycelium a v primordiálnom štádiu odenie pripomínajúce plachtičku (Kuo 2005). Hlúbik *S. flavida* je skôr žltkastý a hladký, navyše jej ihlovité výtrusy sú viac ako dvojnásobne dlhé.

Druh *Spathulariopsis velutipes* je rozšírený na území východnej časti Severnej Ameriky. Hojne rastie najmä na východ od Veľkých prérií (Great Plains) v USA (Kuo 2005). Plodnice sa vyskytujú od júla do septembra, v skupinách alebo zväzkovito na hnijúcom dreve listnáčov a ihličnanov (Baroni 2017), alebo na machom obrastenej zemi (Bessette et al. 1997).

Baroni, T. J.: Mushrooms of the Northeastern United States and Eastern Canada. Timber Press, 2017.

Bessette, A. E., Bessette, A. R., Fischer, D. W.: Mushrooms of Northeastern North America. Syracuse University Press, 1997.

Cooke, M. C.: Some exotic fungi. In: Cooke, M. C. (ed): Grevillea No. 61. Williams and Norgate, 1883.

Kuo, M. (2005, January). *Spathulariopsis velutipes*. Retrieved from the *Mushroom-Expert.Com* Web site: http://www.mushroomexpert.com/spathulariopsis_velutipes.html

Spathulariopsis velutipes. Autor: J. Červenka.

Nejedlé pečiariky (šampiňóny) – *Agaricus*

Vincent Kabát

Mnohí hubári si pri vyslovení slova šampiňón predstavujú chutné jedlé pestované pečiariky z priemyselných šampiňonární. Skúsenejší vedia nájsť túto pochúťku aj v prírode. Ale mnohí z nich nevedia, že meno pečiarika (šampiňón) neznamená automaticky dobrú jedlú hubu. U nás rastie cez päťdesiat druhov z tohto rodu. Medzi nimi sú nejedlé alebo až jedovaté druhy. Na dva z nich vás chceme upozorniť aj preto, že sú menej známe. Navyše sa zdá, že ich miesto výskytu je možno iné, ako sa v literatúre pôvodne uvádzalo.

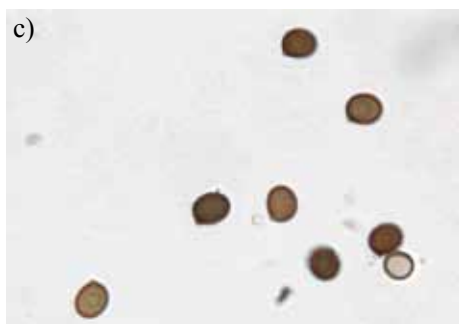
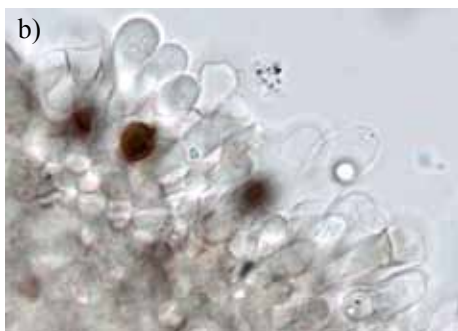
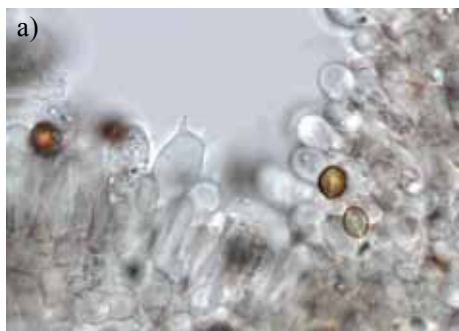
Zo známej veľkej skupiny jedovatých druhov, ktoré majú spoločný, dobre poznateľný znak – žltnutie dužiny v báze hlúbika a nepríjemný atramentový či karbolový zápach, je aj pečiarika Pilátova (*Agaricus pilatianus*). Je známe, že rastie v mestskom prostredí. Vzhľadom na miesta nálezu pri chodníkoch či v stromoradiach pri cestách možno predpokladať, že si vyžaduje zasolenú pôdu, alebo aspoň týmto posypom ovplyvnené miesta.

Menej známe je, že sú druhy, ktorých dužina síce červenie a patria do veľkej skupiny pečiarok červenejúcich, ale pre svoju nevábnu arómu sú nejedlé. Jednou z nich je pečiarika smradľavá (*Agaricus bernardii*). Tu je nutné poopraviť v literatúre uvádzané prostredie výskytu. Jednoznačne sa uvádzalo, že rastie v prostredí so zasoleným substrátom. Prvý môj nález toto druhu pri ceste z Donovál toto tvrdenie nevyvracalo, ale rástla na opačnej strane priekopy od cesty. Bolo to na okraji smrekového lesa. V tomto roku nájdené pečiariky tohto druhu nepodporujú tvrdenie o raste na zasolenej pôde. Iveta Tomášeková našla plodnice v botanickej záhrade pod cypruštekom vždzeleným, v hlbokom opade a ďaleko od chodníka. Druhý nález je z dvora opustenej škôlky v mestskej časti Dúbravka (časť dávnejšie nazývaná Podvornice). Plodnice objavila Mária Pokorná pod smrekom pichľavým. Rástli v hlboknej vrstve ihličia. Tu tiež nemožno predpokladať, že by lokalita bola ovplyvnená zasolením. Podrobnejšie informácie o týchto druhoch sú v opisoch.

Agaricus bernardii (Quél.) Saccardo

Syn: *Agaricus campestris* subsp. *bernardii* (Quél.) Konrad & Maubl.; *Agaricus ingratus* (F.H. Møller) Pilát.; *Agaricus maleolens* F.H. Møller; *Fungus bernardii* (Quél.) Kuntze; *Pratella bernardii* (Quél.) Quél.; *Psalliota bernardii* (Quél.) Quél.; *Psalliota ingrata* F.H. Møller

Tento druh patrí do veľkej sekcie *Rufescentes* (červenejúce), ktorých dužina na reze dostáva červený odtieň, alebo aspoň nežltne. Zaraďujeme ho do skupiny *Bitorques* (dvojprsteňové). Predstaviteľom tejto skupiny je *Agaricus bitorquis* (pečiarika opášaná). Druhy tejto skupiny majú výraznejší zvyšok celkovej plachticky, akoby druhý prsteň, alebo pseudopošvu.

Pečiarka smradľavá, *Agaricus bernardii*

a) cheilocystidy

b) hyménium

c) výtrusy

Plodnica je robustná a mäsitá.

Klobúk je dlho polguľovitý, s podvinutým okrajom. Vyznačuje sa hrubou až vatovitou pokožkou klobúka, ktorá neskôr puká na ostrovčekovité útvary. Farba je biela, neskôr dostáva hrdzavé odtiene. Dosahuje priemer 8 až 20 cm. Dužina v klobúku je hrubo mäsitá oproti pomerne úzkemu pásu lupeňov.

Lupene sú úzke, husté, zo začiatku ružové, v dospelosti prechádzajú do čokoládovohneda, k hlúbiku sú nepripojené.

Hlúbik je relatívne hrubý, v pomere k priemeru klobúka krátky. Hrúbka je 2–4 cm, dĺžka 4–7 cm. V báze je kolovito ukončený. Je biely, so zreteľnou pseudopošvou, pozostatkom celkovej plachticky. Prsteň je smerom nadol odlúpiteľný.

Dužina je hrubo mäsitá, na reze jemne ružovie, ale časom zhnedne. Neprijemná je však jej vôňa. Pripomína rozkladajúcu sa rybinu alebo močovínový zápach. Preto je tento druh považovaný za nejedlý.

Mikroskopia: Výtrusy sú takmer guľovité $5,5\text{--}7\text{ (–}10\text{)} / 5\text{--}5,5\text{ }\mu\text{m}$. Cheilocystidy sú rôznotvaré, valcovito kyjakovité, hlavičkaté, pripomínajú kolkovú figúru.

Výskyt: V literatúre sa uvádza, že rastie na zasolenej pôde. Avšak prvýkrát som tento druh našiel pri ceste na Donovaly 5. 10. 1994, pri smrekovom lese. V septembri 2018 ho našla Iveta Tomášeková v botanickej záhrade v Bratislave pod ihličnanmi, a Mária Pokorná v Dúbravke 17. 9. 2018, v hlbokej vrstve ihličia smrekov pich-

ľavých. Pravdepodobne nie je podmienkou jeho rastu iba zasolená pôda, ale často rastie aj v parkoch v blízkosti ihličnanov, predovšetkým smrekov.

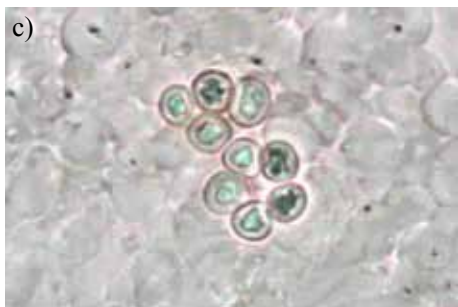
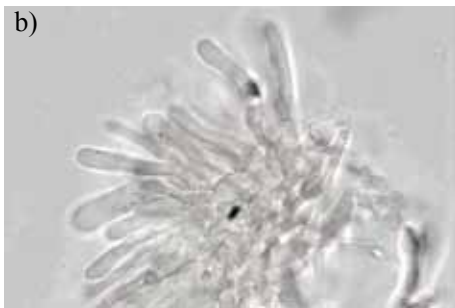
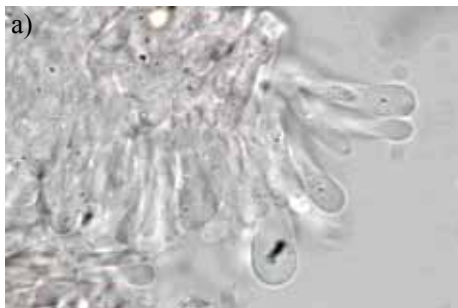
Miesto nálezů: P. Škubla uvádza v Mycoflora Slovaca nálezů: Malé Karpaty, Stupava, park, október 1988; Nízke Tatry, Donovaly, 5. 10. 1994 a september 1994; p. Fábry august 1973, Bajč, tiež okolie Hurbanova; P. Škubla ďalej uvádza lokalitu Bratislava, Dvory, jún 1994.

Na stránkach „Na Huby“ sú nálezů: Peter Verdon – v Solivare pri Prešove, 1. 6. 2006; Vladimír Beňadik – vo Zvolene v parku oproti TU, 1. 6. 2006; V. Kunca – vo Zvolene v parku, 4. 11. 2009; J. Pavlík – v Snine, Laborecká vrchovina, 23. 8. 2017. Patria sem aj spomínané nálezů z tohto roku v botanickej záhrade a na nádvorí škôlky v Dúbravke.

Agaricus pilatianus Bohus

Syn.: *Agaricus xanthodermus* var. *pilatianus* Bohus

Tento druh patrí do veľkej sekcie *Xanthodermatei* (zapáchajúce), ktorých dužina na reze najmä v báze zožltne odtieňom tzv. chrómovej žltej, ktorá onedlho stmavne, zosivie, neskôr je až sivohnedá. Druhy tejto skupiny majú dužinu s inou arómou ako ostatné pečiarok. Pripomína vôňu atramentu, ktorý sa ešte v prvej polovici 20. storočia používal na písanie. Vôňa dužiny niektorých druhov, vrátane tohto, pripomína karbol (ľudovo karbolín), ktorým sa natierali drevené dlážky v školách i železničných staniciach, tiež ploty ako ochrana pred poškodením drevokaznými hubami.

Pečiarok Pilátova, *Agaricus pilatianus*
a), b) hyménium
c) výtrusy

Plodnica je stredne veľká. Pomer šírky klobúka k výške plodnice je približne 1:1. Je relatívne kompaktná, hrubo mäsitá.

Klobúk je polguľovitý v strede plochý, neskôr plocho polguľovitý až preliačený. Farba môže byť biela, bledo sivohnedá až sivohnedá. Závisí od miesta výskytu a podmienok aké má na lokalite. Na dotyk reaguje rýchlym zožltnutím, ktoré sa po čase zmení na sivohnedú až hnedú farbu. Má priemer 5 až 12 cm. Pokožka je hladká, ale môže sa rozpuškávať.

Lupene sú úzke, husté, dlho sivoružové, v dospelosti prechádzajú do čokoládovo-hnedej, k hlúbiku sú nepripojené.

Hlúbik je relatívne hrubý, v pomere k priemeru klobúka krátky. Jeho hrúbka je 2–2,5 cm, dĺžka 4–6 cm. V báze je zaoblený alebo kolovito ukončený. Je biely, s výrazným, v mladosti akoby dvojitém prsteňom, ktorý sa postupne mení na menej výrazný.

Dužina je pomerne mäsitá, na reze, najmä v báze hlúbika, prudko zožltne. Postupne sa mení na sivohnedastú až sivohnedú. Neprijemný karbolový pach je najintenzívnejší z druhov sekcie *Xanthodermatei* (čerstvé plodnice pri položení do vody dokážu farbiť vodu na žltu). Rovnako ako všetky druhy sekcie zapáchajúcich pečiarok je jedovatý. Spôsobuje ťažkosti zažívacieho a tráviaceho traktu (gastrointestinálne otravy), ale v literatúre sa uvádza, že má aj karcinogénne a mutagénne účinky. Pravdepodobne spôsobuje nepriaznivú imunitnú reakciu organizmu.

Mikroskopia: výtrusy sú oválne alebo vajcovité 5,5–6,5 (–4) / 4,5–5 (–5,5) μm . Cheilocystidy sú kyjakovité.

Výskyt: Doteraz som tento druh nachádzal v mestskom prostredí, v stromoradiach, v parkoch, na zemi v bylinnom poraste. Je možné, že preferuje soľným posypom ovplyvnený substrát.

PERSONÁLIE

**Doc. MUDr. Peter Gavorník, PhD., mim. prof. –
sedemdesiatročný***Andrej Dukát*

V minulých dňoch sa dožil profesor Peter Gavorník svojho významného životného jubilea – sedemdesiatín. Pri tejto príležitosti si pripomínáme jeho významný prínos pre internú medicínu, angiológiu/vaskulárnu medicínu a lekársku mykológiu na Slovensku.

Narodil sa 17.6. 1948 v Modre, kde maturoval v roku 1966 a v roku 1972 ukončil s vyznamenaním štúdium medicíny na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave.

Jubilant pracuje od roku 1972 až doteraz na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave ako asistent, odborný asistent, docent a mimoriadny profesor. Je vynikajúcim klinickým lekárom – internistom, angiológom, posudkovým lekárom a revíznym lekárom. Je považovaný za iniciátora a zakladateľa všetkých najvyšších vedecko-odborných inštitúcií v angiológii na Slovensku – Prvé angiologické pracovisko (PAP) LFUK a UNB v Bratislave, Slovenská angiologická spoločnosť Slovenskej lekárskej spoločnosti (SAS SLS), Angiologická sekcia Slovenskej lekárskej komory (AS SLK), šéfredaktor prvého vedecko-odborného lekárskeho časopisu o cievnych chorobách Všeobecná angiológia/General Angiology a i.

Druhou medicínskou odbornou oblasťou jeho záujmu je lekárska mykológia, najmä problematika mykoiintoxikácií, v ktorej viac ako 25 rokov poskytoval konziliárne a konzultačné služby na Slovensku i v zahraničí. Je autorom komplexnej klinicko-etiologicko-anatomicko-patofyziologickej (CEAP) klasifikácie otráv hubami. Na túto tému publikoval vyše 120 vedecko-odborných prác a kazuistík, z toho dve monografie:

Gavorník Peter. Otravy hubami. 1. vyd. Bratislava. Univerzita Komenského – Vydavateľstvo UK. 2000: 100 s. ISBN 80-223-1491-9

Gavorník Peter. Otravy jedovatými hubami. 1. vyd. Bratislava. VEDA – Vydavateľstvo SAV. 2002. 154 s. ISBN 80-224-0670-8

Sú to mimoriadne významné knižné diela, využiteľné nielen v urgentnej medicíne a v internej medicíne, ale užitočné pre všetkých mykológov aj praktických hubárov.

Vážený pán profesor, milý Peter!

Do ďalšieho života Ti prajeme dobré zdravie, veľa šťastia a spokojnosti v kruhu Tvojej rodiny a aby si sa ešte dlho v zdraví tešil z Tvojich vnúčat! A želáme Ti ešte veľa úspešných hubárskych, rybárskych a poľovníckych sezón!

Životné jubileum doc. RNDr. Eriky Záhorovskej, CSc.

Anton Janitor

Doc. RNDr. Erika Záhorovská, CSc.
na výstave húb v Bratislave, 1986.

Foto: M. Záparka.

Osloviť jubilanta je vždy príjemnou povinnosťou a rád sa k nim prihovám. Medzi nich patrí aj doc. RNDr. Erika Záhorovská, CSc., ktorej čas štedro nadelil 80 rokov, ktorých sa dožila 10. mája 2018. Nechce sa mi veriť, že len prednedávnom som na stránkach nášho Spravodajcu predstavil členom našej Spoločnosti menovanú jubilantku a už ubehlo neuveriteľných desať rokov. Som veľmi rád, že mnohé z úprimných želaní od dobrých priateľov, ktoré boli práve jej adresované, sa naplnili.

Naša jubilantka je absolventka Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Okrem pedagogických povinností na Katedre botaniky viedla cvičenia a prednášky, ako aj diplomové práce s mykologickou problematikou, najmä mikroskopické huby a slizovky. Je spoluautorkou publikácie „Flóra Devínskej Kobyly“, v ktorej spracovala samostatnú kapitolu „Huby“. Je hlavnou autorkou vysokoškolských skrípt „Fy-

logenéza a systém nižších rastlín“. Okrem pedagogickej práce aktívne pracovala v Československej vedeckej spoločnosti pre mykológiu, v Slovenskej mykologickej spoločnosti, kde určitý čas pôsobila vo funkcii podpredsedkyne, bola predsedkyňou komisie pre udeľovanie doktorandských titulov PhD. pre pedagogické kombinácie a ďalšie.

Milá Erika, ako Tvoj úprimný priateľ a niekdajší externý učiteľ na Katedre botaniky som Ti už viackrát vyjadril moje poďakovanie za Tvoju prácu, najmä celý rad diplomových prác z oblasti mykológie, ktoré sa pod Tvojím odborným vedením úspešne prezentovali na štátniciach. Mal som šťastie niektoré z nich aj oponovať a boli na dobrej odbornej úrovni. Autori viacerých z nich na profesionálnej úrovni ako pracovníci univerzít, resp. SAV pokračujú vo vedeckom výskume a rozvoji slovenskej mykológie. Práve to úprimné poďakovanie patrí Tebe, že i Tvojou zásluhou nám vyrástla a naďalej rastie nová talentovaná generácia slovenskej mykológie.

Milá Erika, napriek tomu, že osobné kontakty nie sú už tak časté ako predtým, veľmi rád si spomínam na naše rozhovory, ktoré sa najviac točili nuž okolo čoho? No predsa okolo húb a mykológie na Slovensku.

Z úprimného srdca želám menom celej slovenskej mykologickej obce dobré zdravie, duševnú pohodu, veľa šťastných chvíľ pri stretnutí s dobrými ľuďmi.

Významné životné jubileum RNDr. Doroty Brillovej, CSc.

Anton Janitor

Do rámca mykológie zaraďujeme okrem praktickej „hubárskej“ mykológie najmä mykológiu lekársku, potravinársku, veterinárnu, farmaceutickú, lesnícku a fytopatologickú, ktorú od svojich začiatkov dôstojne reprezentovala naša jubilantka.

Aj keď sa priamo nezúčastňovala práce v našej Spoločnosti, predseda rozhodol som sa venovať jej priestor v našom Spravodajcovi, aby ostatní členovia, najmä mladší priatelia poznali človeka, ktorý pracoval po celý život v oblasti fytopatológie, ktorá je jedným z významných odborov moderného poľnohospodárstva, lesníctva a ochrany rastlín.

Jubilantka sa narodila 2. decembra 1928 v Kolonici, okr. Snina. Stredoškolské štúdium ukončila na Štátnom ruskom gymnáziu v Prešove, vysokoškolské na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave v roku 1952. Vedecký, resp. pedagogický rast začala v Laboratóriu geobotaniky a systematiky SAV v Bratislave. Od roku 1961 až do dôchodku pracovala v Ústave experimentálnej fytopatológie a entomológie SAV v Ivanke pri Dunaji. V marci v roku 1966 obhájila kandidátsku dizertačnú prácu. Od roku 1969 pracovala ako vedúca oddelenia mykológie. Bolo to jediné špecializované mykologické laboratórium na Slovensku.

Dr. Brillová sa začala venovať štúdiu cerkosporiózy cukrovej repy a úspešne rozvíjala metódy experimentálnej ekológie v oblasti parazitických mikromycét. Neskôršie rozvíjala rastlinnú histológiu, histochémiu, elektrónovú mikroskopiu a enzymológiu.

Významnou etapou jej vedeckého výskumného programu bolo zavádzanie genetických metód do fytopatologického výskumu, predovšetkým otázky genetickej premenlivosti. Hlavnú pozornosť venovala mutagenite s následnými genetickými informáciami v oblasti patogenity a virulencie. Okrem uvedeného venovala pozornosť aj štúdiu vplyvu herbicídov na fytopatogénne huby.

Záslužnú prácu odviedla aj v pedagogickom procese na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave, Vysokej škole poľnohospodárskej v Nitre, kde sa zameriavala

najmä na choroby rastlín hubového pôvodu. Viedla diplomové práce poslucháčov z odboru systematická botanika a mykológia. Pre katedru genetiky viedla cvičenia z imunogenetiky. Vychovala sedem ašpirantov z odboru fytopatologická mykológia a všeobecná mykológia. V rámci výpomoci pre prax viedla poradenskú fytopatologickú službu. Svoje vedomosti a praktické skúsenosti aktívne prenášala do praxe. Pre Výskumný ústav hygieny práce a chorôb z povolania urobila mykologické analýzy prachu z rôznych poľnohospodárskych objektov a stanovovala prítomnosť húb škodlivých ľudskému zdraviu.

Výsledky vedeckovýskumnej činnosti publikovala v renomovaných časopisoch u nás i v zahraničí. Na pravidelných konferenciách, domácich i zahraničných, v oblasti ochrany rastlín prezentovala vo vyžiadaných hlavných referátoch témy ako napríklad huby ako vektor mykóz a bakteriôz, používanie genetických metód v ochrane rastlín a ďalšie.

Pre mladších členov Spoločnosti iba toľko, že D. Brillová bola už počas vysokoškolského štúdia prvou poslucháčkou, ktorá sa začala profesionálne venovať mykológii. Svojimi pracovnými výsledkami sa právom zaradila medzi popredných československých pracovníkov vo fytopatologickej a mykologickej oblasti.

Milá pani doktorka! Rád si spomínam na všetky naše stretnutia, na aktívnu spoluprácu s oddelením mykológie Ústavu experimentálnej fytopatológie a entomológie SAV v Ivanke pri Dunaji, ktoré ste ako prvé mykologické laboratórium na Slovensku založili a celé roky úspešne viedli. Práve Vašou zásluhou sa fytopatologická mykológia dostala do výskumných programov pracovníkov v ochrane rastlín. Patrí Vám úprimná vďaka za Vašu vedeckú činnosť, prostredníctvom ktorej ste veľkou mierou prispeli k rozvoju fytopatologickej mykológie a tým aj úspešnému rozvoju mykológie na Slovensku.

Celá fytopatologická a mykologická obec Vám touto cestou vyjadruje úctu a vďaku za Vašu prácu a želá Vám dobré zdravie a nech Vám ďalšie roky prinášajú radosť z každého nového rána a duchaplné stretnutia s dobrými ľuďmi.

Spomienkový nekrológ venovaný RNDr. Anastázii Ginterovej, CSc.

Anton Janitor

RNDr. Anastázia Ginterová, CSc.

Foto: V. Šášek.

V posledný februárový deň 29. februára 2008 zomrela dr. A. Ginterová, významná slovenská bioložka, redaktorka týždenníka *Mosty* a čestná predsedníčka občianskeho združenia Česko-slovenské mosty. Tento stručný oznam bol uverejnený v parte smútiacej rodiny. Mladší členovia našej Spoločnosti možno ani netušia, že menovaná patrí medzi významné osobnosti rodiny slovenských mykológov. Áno, práve jej zásluhou sa myšlienka pestovania jedlých húb v plnej miere realizovala v spotrebiteľskej praxi. Mal som tú česť byť pri tom, keď sa rodili v jej laboratóriu predstavy, nápady ako čo najskôr vybudovať na Slovensku podmienky pre reálne pestovanie húb, najmä šampiňónov (pečiariok) a hlivy ustricovitej. Bola to v začiatkoch 70-tych rokov značná odvaha. Vďaka vtedajšiemu riaditeľovi podniku

Liko Ing. Jánovi Magálovi, CSc., ktorý na

jeho pracovisku všemožne túto myšlienku podporoval a priateľom z Čiech, ktorí v tejto oblasti mali už väčšie skúsenosti, sa projekt úspešne realizoval. No snaha i odvaha boli základným predpokladom pre realizáciu tohto mykologického smeru. Zo začiatku myšlienka pestovania a konzumácie húb nijako neoslovila spotrebiteľov. Silne rezonoval názor, akéže to môžu byť huby na konzum, keď vyrastajú na konskom hnoji. Využívali sme všetky dostupné médiá (tlač, rozhlas, televízia), aby sme tento názor vyvrátili a dali priestor pre odborné dôkazy. To sa nám podarilo, o čom svedčí odborný seminár o pestovaní jedlých húb v Bratislave, na ktorom sa zúčastnilo vyše 200 poslucháčov. Záujem bol obrovský. Viacerí z účastníkov si však predstavovali iba rýchle zbohatnutie z predaja húb. Zároveň vzniklo aj Združenie pestovateľov húb, ktorého čestnými členmi sa na prvom zasadnutí stali dr. Ginterová a autor príspevku. Toto združenie sa po smrti jeho predsedu Ing. Štefánika rozpadlo. Príčinou bolo aj sklamanie pestovateľov, ktorí vykazovali straty z dôvodu nedodržania zásad pestovania a hygieny. Zopár z nich sa tejto úlohy úspešne zhostilo. Spomením aspoň veľkopestovateľa Petra Kocmunda, ktorý je majiteľom veľkopestovni

v Stupave a už celé roky úspešne zásobuje trh kvalitnými hubami. Dnes s odstupom času môžem s uspokojením konštatovať, že spokojnosť konzumentov húb, ktorí sú celoročne zásobení čerstvými hubami, je tou najväčšou odmenou pri realizovaní pestovania húb na Slovensku.

Zároveň je potrebné vyzdvihnúť vysokú úroveň súčasných pestovateľov a vyzdvihnúť, že pestovanie húb nezostalo iba na úrovni niekoľkých nadšencov, ale dostal sa mu aj vedecký priestor na Technickej univerzite vo Zvolene. Ing. Martin Pavlík, PhD. na vysokej odbornej úrovni využíva pri riešení vedeckých projektov v oblasti pestovania húb aj ich liečivé účinky, najmä vedecké poznatky čínskych odborníkov, s ktorými má dlhoročné osobné aj profesionálne kontakty. V dlhodobom programe výskumu sa sústreďuje aj na širokú paletu substrátov pre celú škálu iných húb, ktoré v budúcnosti isto rozšíria zoznam doteraz známych pestovaných druhov.

Dr. A. Ginterová sa narodila 5. decembra 1930 a odišla do večnosti vo veku nedožitých 78 rokov. Absolvovala Obchodnú akadémiu s maturitou v roku 1950 v Trenčíne a Prírodovedeckú fakultu UK v Bratislave v roku 1954. Pracovala vo Výskumnom ústave tuberkulózy SAV v Bratislave, a v podniku Liko v Bratislave. Bola členkou výboru Bratislavskej pobočky Československej vedeckej spoločnosti.

Úplná bibliografia prác dr. Ginterovej bola publikovaná v časopise Česká mykologie 44(4) pri príležitosti jej šesťdesiatych narodenín.

Návšteva prof. Molitorisa v šampiňonárni Topoľčiaci, 1988. Zľava: H. P. Molitoris, A. Ginterová, A. Janitor, E. Záhorovská, Paulich. Foto: P. Lizoň.

Po skončení odbornej aktivity pracovala ako reaktorka časopisu *Mosty*. Zároveň napísala rozprávky pre deti, vydané knižne pod názvom „Desať letných dažďov“. Hoci nerád píšem nekrológy, tento s úctou venujem dr. A. Ginterovej za jej obetavú prácu pri realizovaní krásnej myšlienky pestovania jedlých húb na Slovensku. Nasti, ako sme Ti familiárne hovorili, ešte raz úprimná vďaka. Tvoje dielo si zaslúži spomienku na Teba. Česť Tvojej pamiatke.

Krátka spomienka na pána Ondreja Prokeša

Anton Janitor

Narodil sa v minulom storočí 2. júna 1913 v Bernolákove, keď v Európe zúrila I. svetová vojna. Patril medzi najstarších členov vtedajšej mykologickej sekcie, kedy sa de novo rodil nový mykologický život na Slovensku. Napriek tomu, že bol z nás najstarší, volali sme ho jednoducho, familiárne Ondřík. Dnes si osobne rád na neho i touto cestou spomeniem pri jeho 105. nedežítých narodeninách.

Roky aktívnej práce prežil ako úradník v banke, kde pracoval 42 rokov. Svoje schopnosti a praktické skúsenosti v oblasti húb s veľkou aktivitou dával do služieb praktického hubárstva. Patril medzi tých nadšencov, ktorí myšlienku propagácie poznávania jedlých a jedovatých húb medzi obyvateľmi Slovenska všemožne podporovali. Bol všade tam, kde ho bolo treba. Hneď od začiatku založenia mykologickej sekcie pri Slovenskej spoločnosti pre racionálnu výživu v roku 1964 (zakladateľ Ing. Ján Magál, Csc.) sa veľmi obetavo zapájal do všetkých jej činností. Mali sme ho radi najmä my mladší pre jeho až otcovský vzťah a obdiv a lásku k hubám. Doslova ich zbožňoval a často hovorieval, že huby sú tým najväčším zázrakom prírody. Takýto bol náš Ondřík. Najviac som si vážil jeho prácu ako člena skúšobnej komisie pre jedlé a jedovaté huby menovanej krajským hygienikom v Bratislave, kde spolupracoval okrem iných aj s autorom príspevku, otcom a synom Anovčincami a neskoršie aj s Karolom Šustákom a Milanom Záparkom. Posledne menovaný ako vynikajúci fotograf zaznamenával všetky aktivity spojené s mykologickou – hubárskou činnosťou. Dnes túto jeho činnosť vysoko hodnotíme, pretože všetky fotografické zábery dokumentujú vtedajšiu činnosť ako historickú pravdu o začiatku nového mykologického života na Slovensku.

Ondřík svoje dlhoročné poznatky zúročil pri organizovaní výstav húb v bývalom Parku kultúry a oddychu v Bratislave, kurzov, školení, prednášok i hubárskych výletov do blízkeho okolia Bratislavy s nestorom slovenských mykológov Igorom Fábrym.

Ako člen skúšobnej komisie sa vyše 20 rokov zúčastňoval aj praktických previerok záujemcov o predaj húb na trhu Nitre, Myjave a Topoľčanoch. Citlivým prístupom

propagoval jedlé huby, osobnou účasťou na trhoch bdel nad zdravotnou nezávadnosťou predávaných húb. Predavači húb s platným osvedčením ho mali radi pre jeho ľudský prístup nielen ako kontrolóra, ale najmä ako človeka, ktorý rád pomohol a poradil. Nikdy neodmietol pomoc ani v rokoch aktívneho odpočinku. Ako vtedajší predseda mykologickej sekcie hodnotím jeho prácu ako veľký prínos pre šírenie dobrého mena praktickej mykológie pre širokú verejnosť. Patrí Ti, milý Ondřík, za všetko úprimná vďaka.

Pár slov len Tebe. Bol si mi nielen oddaným priateľom, pomocníkom i radcom, ale predovšetkým dobrým človekom s obetavým a prajným srdcom. Patrí Ti v análoch slovenskej mykologickej histórie čestné miesto. Patíš medzi tých, ktorí si túto poctu zaslúžia.

Spi spánkom večného pokoja, nech Ti je ľahká slovenská zem, ktorú si tak miloval a tiež lesy, domov pre život húb, nech Ti tíško hudú pieseň vďaky.

Češ' Tvojej pamiatke.

PhDr. Milan Majtán, DrSc. už nie je medzi nami

Anton Janitor

Jedno slovenské porekadlo hovorí, že nezabúdajme na tých, ktorým sa už osobne nemôžeme poďakovať. Jedným z nich je aj významný slovenský jazykovedec dr. Milan Majtán, ktorý vo veku 84 rokov 30. júna 2018 odišiel do večnosti. Možno sa niekto z čitateľov nášho Spravodajcu zamyslí, prečo si v ňom spomíname na jazykovedca a čo má spoločné s našou mykologickou spoločnosťou. Nuž, odpoveď je jednoduchá.

Aby sme sa vedeli dohovoriť v Babylone tisícov odborných či vedeckých pomenovaní jednotlivých taxónov – druhov húb, potrebovali sme ich previesť do našej slovenskej terminológie, aby aj laická verejnosť vedela ich slovenské názvy. Práve o toto sa veľkou mierou pričínal a zaslúžil dr. M. Majtán.

Pre bližšie poznanie tvorby slovenských názvov húb sa vrátim na chvíľku do histórie. Na začiatku činnosti mykologickej sekcie pri Slovenskej spoločnosti pre racionálnu výživu v rokoch 1964 až 1970 sa dosiahol významný pokrok pri spracovaní slovenského mykologického názvoslovía, ktoré má svoje korene v ľudových názvoch húb. Zásahu na tom mala najmä terminologická komisia založená v roku 1964, ktorú viedol autor príspevku. Komisia urobila veľký kus záslužnej práce pre ustálenie odborného slovenského názvoslovía húb. Veď každá oblasť alebo obec mali často svoje vlastné pomenovania húb. V počiatkoch najviac úsilia vynaložili manželia dr. M. Majtán a dr. Mária Majtánová, ktorí publikovali viacero prác

v časopise Výživa a zdravie: Huby a ich názvy (Majtán 1970), Ľudové názvy húb (Majtánová 1970), O slovenských ľudových názvoch kozákov (Majtánová 1970). Pár myšlienok z uvedených prác: *Štúdium ľudových názvov húb má veľký význam najmä pre poznanie kultúrnych dejín a pri výskume dejín jazyka a jeho nárečových útvarov. Ľudové názvy utvoril a po stáročia zachoval ľudský um, z generácie na generáciu ich prenášal sám život. Nárečová pestrosť a a živý aktívny vzťah k húbam podmienil skutočnosť, že sa aj na pomerne malom území Slovenska nachádza veľké množstvo ľudových názvov húb, ktoré sú rozmanito motivované a vyskytujú sa v mnohých hláskových i slovotvorných variantoch.*

Členmi terminologickej komisie boli menovaní: A. Janitor, M. Majtán, I. Fábry, A. Dermek, J. Magál, V. Károvič, J. Ružička, M. Červenka a D. Brilllová. Hneď v začiatkoch sa však okruh menovaných spolupracovníkov názvov húb znížil na štyroch (Fábry, Dermek, Janitor, Majtán). Uvedená štvorica sa v zimných mesiacoch každú stredu od 15 do 18 hodiny po dobu viac ako 5 rokov stretávala v byte I. Fábryho na Jiráskovej ulici č. 13.

Pre každého z nás pán Fábry pripravil okolo 50 latinských názvov ako domácu úlohu a pri opätovnom stretnutí sme sa spoločne vyjadrovali ku každému novému názvu. Pravda, objavili sa aj názvy, ktoré nás rozosmiali, ako napríklad česká plávka panenská – ako ju charakterizovať. Pán Dermek mal k takým a podobným trefné a šťavnaté pripomienky. Aj s odstupom času vidím, ako sa pán Fábry so zdvihnutými rukami vedel úprimne zasmiať. Boli to príjemné chvíle, na ktoré sa nezabúda. To naše mudrovanie a vytváranie nových názvov vytváralo medzi nami príjemnú a priateľskú atmosféru. Pri každom stretnutí sme pociťovali radosť a nadšenie z každého nového názvu. Pán Fábry nás vždy úctivo privítal aj vypevádzal, pani manželka pripravila vždy malé pohostenie s čajom a obaja vyjadrovali úprimné potešenie z toho, čo robíme a tešili sa opäť o týždeň na spoločné stretnutie.

Začiatky terminologickej komisie boli dosť ťažké, pretože nebolo dostatok ucelených literárnych údajov z uvedenej oblasti. V mnohých prípadoch bolo veľa prázdnych – bielych miest. Vychádzalo sa z oficiálne známych mien českých, maďarských, nemeckých, francúzskych, menej anglických a ruských, ale najmä mien latinských. Tieto sa porovnávali s najbežnejšími ľudovými názvami. Ako pomôcka nám slúžila hromada slovníkov.

Prvé písomné pomenovania jednotlivých druhov húb sa objavujú v hospodárskych spisoch, bylinkároch, slovároch a v botanických monografiách v 18. storočí. Mená boli jednoslovné, napr. rizik (*Lactarius deliciosus*), ale i dvoj, troj i viacslovné.

Koniec 19. storočia je poznačený prvými pokusmi o ustálenie slovenskej mykologickej nomenklatúry. Táto činnosť je spojená s menami A. Kmeť'a, J. L. Holubyho a ďalších.

Obdobie medzi dvoma svetovými vojnami neprinieslo podstatný pokrok vo vývoji mykologického názvoslovía. Až v 50. rokoch J. Murgaš a J. Vido predstavili kresbami a opisom 118 druhov húb s dvojslovným pomenovaním, na čo nadviazal I. Fábry, ktorý v 60. a 70. rokoch našiel, opísal a pomenoval pre Slovensko desiatky

nových druhov. Roku 1972 vydáva M. Červenka s kolektívom spoluautorov Kľúč na určovanie výtrusných rastlín II. diel, do ktorého vytvoril viaceré nové mená vyšších húb v spolupráci s mykologickou sekciou pri Slovenskej spoločnosti pre racionálnu výživu. V roku 1964 vznikla terminologická komisia, ktorej cieľom bolo pomenovať čo najväčší počet vyšších húb slovenskými názvami. Už uvedení štyria členovia terminologickej komisie pripravovali názvoslovné dielo ako prvé národné názvoslovie húb na svete podľa vtedy platných odborných pravidiel. Rešpektovali sa dobre vžitá mená – na prvom mieste rodové a na druhom druhové. Odstránili sa rovnako znejúce rodové mená a vytvorili sa nové podľa presne definovaných kritérií.

Komisia rozposlala okolo 250 dotazníkov do všetkých oblastí Slovenska, v ktorých žiadala o ľudové názvy 20 najznámejších húb jedlých a jedovatých. Na prekvapenie vrátilo sa nám vyše 75% vyplnených dotazníkov. Svedčilo to aj o serióznom záujme laických hubárov o huby. Definitívne názvy a pomenovania húb boli ustálené v súlade so zásadami a zákonitosťou spisovného slovenského jazyka, pod odborným dozorom jazykovedca dr. M. Majtána, CSc. z Ústavu slovenského jazyka Ľudovíta Štúra SAV v Bratislave.

Pre potreby praxe a manipulácie s hubami bolo potrebné zostaviť aj súpis tzv. kódexových húb, t. j. tých, ktoré sa mohli predávať na trhu. Vyhláška Ministerstva zdravotníctva č. 586 z roku 1951 stanovila 66 druhov jedlých húb, ktoré boli povolené na predaj a manipuláciu v Potravinárskom kódexe. Odtiaľ sa prevzal i názov „kódexové huby“. Takýto súbor mien formou rukopisu aj s niektorými jedovatými hubami veľmi prácne v koncepte pripravili páni Dermek, Károvič, Magál a Kollárik s indexom ich názvov v latinčine, češtine, maďarčine a nemčine. Toto dielo v rukopise spracoval A. Dermek v takej forme, že bolo prijaté do edičného plánu SAV na vydanie v r. 1979. Žiaľ, z rôznych ľudských a možno aj administratívnych dôvodov slovenské mená húb z toho plánu úplne vypadli. Uvedené dielo sa neskoršie na pôde Slovenskej mykologickej spoločnosti pri SAV (zodpovednosť prevzal A. Janitor) postupne dopracovalo a uverejňovalo v Spravodajcovi (L. Hagara, P. Lizoň, P. Škubla, J. Gáper a V. Kabát). Lizoň a Bacigálová spracovali kapitolu Huby v Zozname nižších a vyšších rastlín Slovenska (Marhold, Hindák eds).

V tejto krátkej spomienke chcel som mladším členom a priateľom našej Spoločnosti pripomenúť, ako sa rodili slovenské názvy húb, pri ktorých nenahraditeľnú odbornú prácu odviedol dr. M. Majtán, ktorému i touto cestou menom celej slovenskej mykologickej obce vyjadrujem úprimnú úctu a vďaku.

Dr. M. Majtán sa narodil 3. mája 1934 vo Vrútkach, okres Martin. Vysokú školu navštevoval v rokoch 1953 – 1957 na Fakulte spoločenských vied Vysokej školy pedagogickej v Bratislave, odbor slovenský jazyk. Nestor systematického výskumu vlastných mien na Slovensku a dlhoročný vedecký pracovník Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV zomrel 30. júna 2018 v Bratislave vo veku 84 rokov.

Za svoju vedeckú celoživotnú prácu získal celý rad vysokých ocenení, z ktorých spomeniem napr. Nositeľ Pribinovho kríža II. triedy za významné zásluhy o kultúrny rozvoj Slovenskej republiky (2007).

Slovenská kultúrna verejnosť stráca výnimočne erudovanú a tvorivú osobnosť, ktorej prínos pre našu jazykovedu, poznanie slovenskej reči i starostlivosť o ňu sú nenahraditeľné.

Milý priateľ Milan, na všetko, čo sme spolu prežili pri tvorbe názvoslovného diela u p. I. Fábryho, sa nedá zabudnúť. Naša spoločná práca bola požehnaním pre slovenskú mykológiu.

Za všetko, čo si s takou ochotou a láskou pomáhal pri tvorbe spomenutého diela, Ti menom všetkých členov a priateľov Mykologickej spoločnosti pri SAV vyjadrujem úctu a úprimné poďakovanie. Odpočívaj v pokoji, nech Ti je slovenská zem, ktorú si tak verne miloval, ľahká.

Spomienka na Prof. RNDr. Antona Jána Novackého, CSc.

Anton Janitor

Je všeobecne známe, že túžbou každého rodiča je, aby niekto z ich potomkov pokračoval v ich šľapajach. Toto šťastie sa plnou mierou naplnilo v rodine Novackých. Ich prvorodený syn Anton (3. jún 1933), jeho brat Doc. RNDr. Martin Novacký, CSc. (1939) a sestra Terézia Novacká, CSc. (1935) sa stali uznávanými prírodovedcami, ktorí vyplnili (splnili?) želanie ich otca, významného slovenského botanika a vysokoškolského pedagóga Prof. RNDr. Jána Martina Novackého, DrSc. (1899 – 1956). Spomienku naň sme priniesli v našom Spravodajcovi č. 45/2016. Najmladšia sestra Mária vyštudovala na FF UK jazyk latinský a francúzsky.

Rodinné prostredie, blízky kontakt s prírodou a výskumná práca otca mali zásadný vplyv na syna Antona a jeho záujem o botaniku a neskoršie aj mykológiu. Mladý Anton absolvoval základnú a strednú školu v Bratislave, Prievidzi a v Košiciach. Po maturite na Cvičnom gymnázii v Bratislave pokračoval v štúdiu na PF UK všeobecnú botaniku a po treťom ročníku špecializáciu systematická botanika. Počas štúdia absolvoval dva semestre (1953–1954) u RNDr. Františka Kotlabu na Biologickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe. Pod jeho vedením ukončil diplomovú prácu z odboru mykológia v r. 1957. Po ukončení štúdia pokračoval v aspirantskom štúdiu v Ústave experimentálnej fytopatológie a entomológie SAV v Ivanke pri Dunaji. V roku 1964 absolvoval 6-mesačný postgraduálny študijný pobyt na Moskovskej štátnej univerzite u prof. B. A. Rubina. Aspirantské štúdium ukončil na pôde ČSAV v Prahe v roku 1965. V tom istom roku som vedeckú aspirantúru ukončil aj ja na Botanickom ústave SAV v Bratislave. Odvtedy sme sa stali nielen kolegami, pretože nás spájala fytopatológia a mykológia, ale aj dobrými priateľmi. Už v tom čase sme sa zamýšľali nad problematikou slovenskej mykológie, fytopatológie. Neskoršie

však dostala priestor aj populárna mykológia s cieľom oživiť bohatú tradíciu zberu húb na Slovensku. Snahou dr. Novackého bolo poznávanie jedlých a jedovatých húb. Svoje hubárske príspevky a farebné obrázky pravidelne uverejňoval v populárnom časopise „Príroda a spoločnosť“, ktorý bol dostupný širokému okruhu záujemcov o praktické hubárčenie. V tom čase vstúpil do hubárskeho života a povedomia Ing. Ján Magál, CSc., ktorý založil mykologickú sekciu na pôde Slovenskej spoločnosti pre racionálnu výživu, na ktorú prešla všetka zodpovednosť za správnu propagáciu húb na Slovensku.

Naše priateľstvo s dr. Novackým bolo nielen pracovné, ale i ľudské, čo som pripisoval aj tomu, že nás spájali rovnaké krstné mená. Bola to milá a zaujímavá náhoda. Po ukončení vedeckej aspirantúry absolvoval jeden a pol ročný študijný pobyt u Prof. Dr. Harryho Wheelera na Univerzite v Kentucky v USA. Koncom roka 1967 sa vrátil na Slovensko. V prvých rokoch práce v Ivanke pedagogicky pôsobil na PF UK, kde viedol semináre a bol vedúcim diplomových prác z odboru mykológia.

V čase svojho prvého pobytu v USA začal pracovať v oblasti fytopatológie – sneti na kukurici a tabaku. Vývoj dramatických politických udalostí u nás doma ovplyvnil jeho rozhodnutie odísť natrvalo do USA s manželkou a 4-ročnou dcérou Andreou. Po ročnom pobyte na Univerzite v Lexingtone (štát Kentucky) bol v roku 1968 prijatý na Columbijskú univerzitu v štáte Missouri na katedru fytopatológie. Jeho výskum sa týkal zmien v bunkových membránach rastlín počas patogenézy a hypersenzitívnej obrannej reakcie. Pri monitorovaní porúch bunkových membrán vyvinul a zaviedol elektrofyziologické metódy na meranie transmembránových elektropotenciálov v tkanivách a v jednotlivých bunkách vyšších rastlín. Pozornosť venoval aj primárnemu a sekundárnemu transportu u rastlín.

Počas svojho aktívneho vedeckého života navštívil viaceré významné fytopatologické pracoviská, napríklad v Nemecku a Japonsku. Ohlas na jeho publikované práce bol vysoký a boli ocenené početnými vyznamenaniami tak v USA ako aj na iných významných svetových univerzitách. Jeho prednášky na rôznych medzinárodných podujatiach vyvolali vo vedeckej komunite mimoriadne dobrý ohlas.

V roku 1998 na základe americkej Foolbrightovej nadácie získal možnosť pedagogicky pôsobiť na Katedre fyziológie rastlín PF UK v Bratislave, kde prednášal fyziológiu rastlín a rezistenciu rastlín na patologické vplyvy rastlinných chorôb. Poukázal v nich na viaceré metodologické problémy vo výskumnom procese v oblasti fytopatológie, no najmä fytopatologickej mykológie a bakteriológie. Bol zahraničným členom redakčnej rady Plant Protection Science v Prahe, kde som mal možnosť sa s ním stretnúť.

Spoločensky sa angažoval ako dlhoročný člen Československej spoločnosti pre vedy a umenie v USA, kde od roku 2000 bol vo funkcii viceprezidenta. Všade, kde pôsobil, šíril dobré meno o Slovensku a bol jeho dôstojným reprezentantom.

Po odchode do dôchodku a každoročne vracal s rodinou na Slovensko. Svojou pravidelnou návštevou vyjadroval svoj úprimný vzťah k rodnej domovine, k milovanému Slovensku.

Spomínam si na jeden z rozhovorov v Prahe, kde mi hovoril tak od srdca: *Tebe je dobre, pracoval si dlhodobo v Kanade a Francúzsku, ale si sa vždy vracal do rodného kraja. Vieš, často uvažujem o tom, kde uložím svoje kosti, keď príde čas odchodu do večnosti. Veľmi často na to myslím.* Bola to jeho duchaplná a úprimná svedčnosť. Miloval rodné Slovensko, svojich blízkych tu doma, ale rozhodovanie bolo pre neho obzvlášť ťažké, pretože za Veľkou mládkou v USA mal dcéru Andreu a syna Thomasa s rodinami. Viem, ako mi hovoril, že aké ťažké je správne sa rozhodnúť.

Pravidelné cesty na Slovensko boli už v neskoršom veku stále viac a viac vyčerpávajúce aj kvôli jeho zhoršujúcemu sa zdravotnému stavu.

Na jar v roku 2014 sa rozhodol, že sa natrvalo vráti na Slovensko. Predtým sa ale chcel vrátiť do USA, zariadiť potrebné záležitosti. Žiaľ, túto cestu už neuskutočnil. Nasledovala hospitalizácia v ružinovskej nemocnici, kde po dlhotrvajúcom a ťažkom boji dňa 14. mája 2014 odišiel do večnosti. Pochovaný je, ako si želal, v rodinnej hrobke na cintoríne v Prievidzi.

Milý Tonko, ako sme si familiárne hovorili, menom celej slovenskej mykologickej obce i menom svojim vyjadrujeme Ti i touto cestou úprimnú úctu a vďaku za Tvoj prínos pre úspešný rozvoj slovenskej mykológie. Boli ste spolu s dr. D. Brillovou prvými, ktorí položili základy tak pre vedeckú ako i populárno-vedeckú mykológiu. Hoci základy každého ľudského počinu sú vždy ťažké, ale výsledky bývajú zdobené úctou a vďakou, ktorú Ti my členovia už profesionálne a odborne zdatnej Slovenskej mykologickej spoločnosti pri SAV vzdávame.

Milý Tonko, odpočívaj v pokoji, nech Ti je slovenská zem, ktorú si tak vrele miloval ľahká.

Z NAŠEJ SPOLOČNOSTI

Podjavorník hostil slovenských a českých mykológov

Jozef Rybárik

26. jarné stretnutie slovenských a českých mykológov sa uskutočnilo v dňoch od 29. júna do 1. júla 2018 v lokalite Papradno – Podjavorník.

Úroveň poslednej akcie organizovanej pred šiestimi rokmi bola hodnotená výborne, preto udržať a zlepšiť ju obnášalo určitú nervozitu.

Akcia bola o to náročnejšia, že počet účastníkov dosiahol rekord. Veď ubytovať a na úrovni pohostiť viac ako 120 hostí, vrátane zahraničných, bolo výzvou.

Všetko sa zvládlo na jednotku, čo potvrdil primátor mesta Považská Bystrica, naši priatelia zo Slovenskej akadémie vied aj samotní účastníci stretnutia.

Hostí privítal hneď pri vchode 150-kilový dubák, ktorý prepravoval a z auta skladal celý mykologický spolok aj s najatými pomocnými silami z Papradna.

Veríme, že účastníkov upútala aj naša fotografická nástenka.

Prezentácii sa venovali Ivka s Marcelou, ktoré boli tak vybozkávané, že sa z toho doteraz nespamätali.

Každý z našich členov prispel k úspešnosti akcie. Peter Marták prispel ako vždy rybími špecialitami, Paľko Zlatoš s Tomášom uvarili skvelý guláš z daniela a hlavné poďakovanie patrí dievčatám, ktoré pripravili úžasné švédske stoly a odviekli kus úžasnej práce pri obsluhovaní hostí. Veď ponatierať 8 druhov pomazánok, pečené špeciality a asi 15 druhov zákuskov dopĺňa obraz ich snahy.

Úspech celej akcie bol zavŕšený aj tým, že to bolo jedno z mála stretnutí, kedy sa darilo aj hubám.

Účastníci sa rozdelili do skupín, ktoré sprevádzali Filip s Jozefom a predsedom Jarom.

Navštívil sa Súľov, Tancová a lokality pod Javorníkmi, takže spokojnosť účastníkov bola vysoká.

Aj program bol vynikajúci. V oficiálnej časti, ktorú otvorila Marcela, vystúpil primátor mesta Karol Janas, zo SNM Ivonka Kautmanová a náš predseda Jarko Candrák. Vystúpenie ľudového súboru Podžiaran sa stretlo s úžasom a večernú náladu nám zabezpečil heligonkár Milan Sedala.

Touto cestou pozdravujeme všetkých účastníkov stretnutia a našich zahraničných kolegov zo Švédska a Nemecka, ktorí našu prácu spropagovali vo svojich krajinách. Komentujeme len toľko: Všetci sme proste úžasní!

Na fotografii zľava: Filip Slamka, Jozef Rybárik, Vlado Hanták, Iva Dorincová, Marcela Turčeková, Patrik Turček, Milan Rybárik (vzadu), Danko Ďurovcová, Peter Slivoň, Pavol Panák a v podrepe Jarko Candrák a Peter Marták.
Foto: J. Rybárik.

Bolo to jedno z mála stretnutí, kedy sa darilo aj hubám... Foto: J. Fulek.

Účastníci 26. jarného stretnutia slovenských a českých mykológov, Papradno. Foto: J. Fulek.

5. výstava húb v Dvorníkoch

Iveta Tomášeková, Ján Červenka

V dňoch 22. a 23. septembra sa v kultúrnom dome v obci Dvorníky, na polces-te medzi Sereďou a Hlohovcom, konal piaty ročník výstavy húb za účasti jej za-kladajúceho člena Juraja Bojnanského a ďalších ochotných spoluorganizátorov a určovateľov zo Slovenskej mykologickej spoločnosti pri SAV. Víkendová expozícia jedlých, nejedlých a jedovatých húb z rôznych taxonomických skupín bola spojená s výstavou ovocia a zeleniny.

Plné stoly húb hýrili pestrosťou. Ozdobou bola muchotravka cisárska, hríb horský, príveskatý či horký. Na machu svietili štitovníčky, deti zaujala lúčnica žltozelená. Na táckach svoje tvary predvádzali “Parazolky” a iné hnojníčky, pestrosť v rode *Russula* a *Leccinum* bola samozrejmosťou. Medzi “drevokazkami” sa predstavila hľiva, kališník i liečivé leskokôrovky. Chýbal uchovec bazový a satan, na ktoré sa návštevníci pýtali. Nádherná muchotravka zelená bola prítomná aj v bielej forme. Od návštevníkov zazneli pochvalné a obdivné slová. Niet sa čomu čudovať, veď počtom druhov nad 230 sa výstava zaradila medzi tie najúspešnejšie vo svojej histórii.

Juraj Bojnanský počas prípravy výstavy v Dvorníkoch. Foto: E. Pisarčíková.

Stretnutie hubárov na Čergove

Ján Červenka

Po skúsenostiach z úspešného minuloročného mykofloristického prieskumu Čergova zorganizoval náš člen Pavol Kešľač hubárske stretnutie v osvedčenom mykologickom základnom tábore – Hoteli Šport pod vrcholom Lysej. Oficiálnym termínom akcie bol predĺžený víkend od 21. do 23. septembra 2018, čo však niektorých účastníkov neodradilo, aby v mieste stretnutia trénovali na víkendové podujatie už od začiatku pracovného týždňa.

Účastníci stretnutia na Čergove. Foto: J. Červenka.

Po dlhotrvajúcich suchách huby rástli skôr zo zotrvačnosti, pričom najlepšie sa im darilo v priľahlých dolinkách v blízkosti potokov. Zísť do údolia dvesto metrov po strmej zjazdovke a rovnakých dvesto metrov späť, však pre mnohých zúčastnených zostalo len nesplneným cieľom. Niet sa čomu čudovať, veď v sobotu od rána pršalo a zrážky ustali až okolo druhej hodiny popoludní. Nebol by to veru dobrý nápad riskovať pád na šmykľavej a blatistej lúke. Do zotmenia zostal aspoň skromný priestor pre krátky mykofloristický prieskum dolinky smerujúcej k lokalite Podbaranie, sprevádzaný kulisou z rozpadávajúcej sa hmly, v ktorej vystupujúce vrchy jesenne sfarbeného čergovského pohoria lahodili oku i objektívu fotoaparátu. Večer zostal čas na spracovanie nazbieraného materiálu pre výskum, aj hribovitých húb či kuriatok do sušičiek. Tie aj napriek „suchu“ bežali na plné obrátky.

Výstava húb v Malinovej – 6. ročník

Pavol Remiaš

V dňoch 12. až 14. októbra sa v Malinovej, podhorskej dedinke na hornej Nitre, uskutočnil 6. ročník hubárskej výstavy. Napriek pomerne suchému počasiu, viac ako 40 hubárov zo širokého okolia prinieslo na výstavu dovedna 209 druhov húb. Boli medzi nimi aj viaceré vzácnejšie druhy, ako rýdzik Stephensonov, srnka ježatá, prilbička šišková, kvetovec Archerov, ale aj dopestované huby lesklokôrovka hnedo-červená, či húževnatec jedlý. Plodnice boli už prevažne poznačené suchým počasím, čo sťažovalo ich určovanie. Napriek tomu sa podarilo pomerne spoľahlivo určiť asi 85 percent prinesených húb. Je potešiteľné, že sa zapojili aj mladí hubári, ktorí vytvárali vlastné estetické kompozície z nájdených húb, doplnené jesennými listami, kvetmi a plodmi. Výhodou výstavy vzhľadom na uchovanie čerstvosti plodníc na tejto výstave bolo, že sa uskutočnila vo vonkajších priestoroch a nie v uzatvorenej miestnosti.

Výstava húb v Malinovej. Foto: P. Remiaš.

Pestrá zbierka húb čakajúca na vystavenie. Foto: P. Remiaš.

Výstavu zorganizovali členovia Slovenskej mykologickej spoločnosti pri SAV Pavol Remiaš a Jozef Vaš. Významnou mierou sa na zbere a určovaní húb podieľali zdatní kandidáti na členstvo v mykologickej spoločnosti Viliam Ridzoň z Prievidze, Stanislav Jankech z Bojníc, Peter Kučmáš z Nitrianskeho Pravna a ďalší.

Súčasťou bola aj výstavka fotografií P. Remiaša z úlovkov tohoročnej hubárskej sezóny. Návštevníci, ktorých bolo približne 350, mohli ochutnať aj jedlá z húb, ktoré pripravili organizátori. Dva druhy hubových polievok, hubové fašírky a praženica z húb.

Najúspešnejší hubári a najaktívnejšie deti si odniesli domov ceny vo forme hubárskych atlasov, ale aj dózy na uchovávanie sušených húb a sladkosti, ktoré venovala obec a odovzdala ich starostka Malinovej Mária Luprichová.

Z výstavy Huby 2018 v Bratislave

Ján Červenka

Tohtoročná, v poradí už tridsiata štvrtá bratislavská výstava húb bola pre verejnosť otvorená počas Európskej noci výskumníkov dňa 28. septembra a pokračovala na nasledujúci deň. Návštevníci mali možnosť vidieť viac ako 170 druhov húb, medzi ktorými nechýbali ani obávané muchotrávky zelené (*Amanita phalloides*) či vzácna muchotrávka cisárska (*Amanita caesarea*). Na stole s hríbovitými hubami zaujal hríb bronzový (*Boletus aereus*), ale aj zriedkavý hríbovník jeľšový (*Gyrodon lividus*). Nechýbali suchohriby, masliaky či kozáky. Mnohých návštevníkov zaujímalo, či na Michala a Václava máme vystavené obľúbené „michalky“, ktoré sú zároveň aj „václavkami“. Žiaľ, podpňovku (*Armillaria*), ako sa táto huba odborne nazýva, reprezentoval len jeden starší exemplár. Prsteňovité druhy tento rok z lesa zjavne vytlačila podpňovka bezprsteňová (*Armillaria socialis*), ktorá na prelome leta a jesene rástla v obrovskom množstve, ako dokazujú nálezy zo Štiavnických vrchov. Zaujímavosťou výstavy bola hľiva ružová (*Pleurotus djamor*), vypestovaná na vysterilizovaných pilinách. Vo voľnej prírode rastie iba v Ázii, Austrálii a Amerike. Na paneloch mohli záujemcovia obdivovať nádherné fotografie od Jozefa Pavlíka zo Sniny. Výstave húb na treťom poschodí silno konkuroval druhý ročník výstavy chilli papričiek z celého sveta, kde bolo možné vypočuť si zaujímavý výklad Eriky Pisarčíkovej a na vlastnej koži otestovať nielen mierne druhy a formy týchto obávaných plodov, ale aj najpálivejšieho svetového šampióna.

Vystavené chilli predčili štipľavosťou plávky. Foto: E. Pisarčíková.

Hliva ružová, *Pleurotus djamor*. Foto: E. Pisarčíková.

14. výstava húb v Marianke

Ján Červenka

Tento rok si organizátori výstavy húb v Marianke vybrali neskorší, októbrový termín. Stoly sa v priestoroch Polyfunkčného centra na Štúrovej 32 spočiatku zaplňali veľmi pomaly, no situáciu zachránili zbery Juraja Bojnanského z viacerých lokalít, starostlivo zabalené plodnice, ktoré priniesla Jarmila Richmanová s manželom a široká paleta druhov od priateľov z Ratíškovíc. Keď sa k tomu pripočítali nálezy miestnych hubárskych špecialistov, mali sme o úspešnú výstavu postarané. Jednodňová expozícia čerstvých exemplárov húb bola otvorená v sobotu 6. októbra o 9. hodine, pričom oficiálne otvorenie 14. ročníka výstavy s príhovorom organizátorov bolo naplánované na desiatu hodinu. Prítomní návštevníci boli po krátkom uvítaní informovaní o tom, ako to aktuálne vyzerá v lese a aké nepriaznivé sú prognózy meteorológov a mykológov pre jesennú hubársku sezónu. Po príhovore sme boli všetci srdečne pozvaní na premietanie unikátneho dokumentárneho filmu „Putovanie za marianskou bridlicou“. Dovedna bolo vystavených 171 druhov húb, z ktorých bol za hubu vybraný skutočne obrovský trs vejárovca obrovského (*Meripilus giganteus*). Medzi sprievodné akcie výstavy patril predaj výrobkov z bridlice a montanistickej literatúry, hubárska poradňa a súťaž v určovaní húb. Výhercami súťaže sa stali Sofia Hrubá (1. cena – kniha, magnetka, podšálka), Ľudovít Okon (2. cena – brožúrka o hubách, podšálka, magnetka) a Miroslav Zibrín (3. cena – brožúrka o hubách, magnetka).

2. výstava húb v Považskej Bystrici

Jozef Rybárik

Mykologický spolok v Považskej Bystrici v spolupráci so Slovenskou mykologickou spoločnosťou pri SAV pripravili v dňoch 14. – 16. 9. 2018 druhý ročník výstavy húb, ktorá opäť prilákala stovky návštevníkov. Naš spolok otvoril výstavu za účasti primátora mesta, regionálnej televízie a TV Markíza. Aj touto formou sa snažíme o osvetu tejto, na Považí medzi ľuďmi obľúbenej aktivity.

Výstavu navštívilo množstvo hubárov, ktorí si mohli pozrieť, aké huby rastú v okolí, ktoré sú jedlé, jedovaté a chránené. Predseda Jarko Candrák oživil výstavu krásnymi a detailnými kresbami, ktoré boli skvelou pomôckou pri vysvetľovaní rozpoznávacích znakov. Výstava bola opäť spojená s poradenskou službou a mali sme sa pod vedením Janka Sanda a Rudka Frnča čo obracať.

Odborná diskusia nad vystavenými hubami. Foto: E. Pisarčíková.

Výstavu ako vždy úžasne vydekorovala Ivonka Kautmanová, Erika Pisarčíková, Jožka Fiedorová, Iva Dorincová a Janko Červenka.

Medzi exponátmi nechýbal ani hrič horký (*Boletus radicans*) a podhrič žltový (*Tylopilus felleus*), často zameniteľný za hrič smrekový (*Boletus edulis*). Veľa návštevníkov sa zaujímalo o machovku obyčajnú (*Clitopilus prunulus*), ktorá sa v našich oblastiach bežne zbiera, konzumuje a považujú ju za veľmi chutnú. Návštevníkov zaujala krásna kompozícia viacerých druhov húb, zadekorovaná v machu.

Výstavy húb majú svoj trvalý zmysel. Často stretávame v lese hubárov, ktorí sa riadia katalógom a často huby chybné identifikujú. Vzhľadom k tomu, že zber húb je stále obľúbenejší, pribúda aj počet amatérov a tým narastá aj počet otráv.

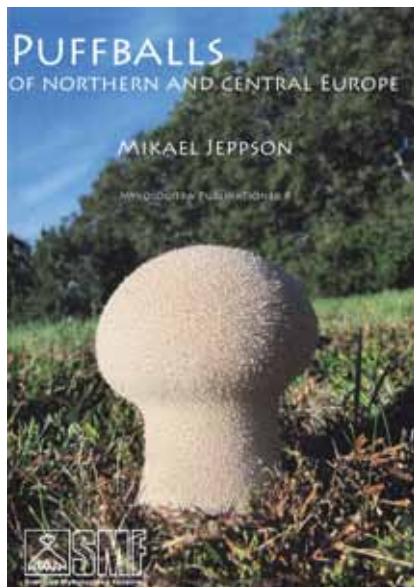
Výhodou výstav je, že účastníci majú možnosť vidieť čerstvé vzorky vo fyzickom kontakte a s príslušnými informáciami. Naša poradenská služba už skvele funguje a telefónne kontakty pozná množstvo domácich nadšencov, s ktorými sme v styku po celý rok. Výstava mala skvelú odozvu a jej užitočnosť je nespochybniteľná.

Ešte raz ďakujeme priateľom zo Slovenskej mykologickej spoločnosti pri SAV za pomoc a spoluprácu.

NOVÁ LITERATÚRA

Mikael Jeppson: Puffballs of Northern and Central Europe.

Ivona Kautmanová

Dobré monografie sú v mykológii vždy vzácne, a ak je autorom takejto monografie skutočný odborník a navyše sa práca venuje aj druhom z nášho územia, nemôže si slovenský mykológ želať nič viac. Práca Mikaela Jeppsona venovaná prášnicovitým hubám severnej a strednej Európy je presne taká. V úvode autor uvádza, že kniha je výsledkom výskumu trvajúceho viac ako tri desaťročia a pokrýva územie od Álp až po oblasti za polárnym kruhom a teda sa týka vo významnej miere aj územia Slovenska. Mikaela mnohí slovenskí hubári poznajú ako častého návštevníka slovenských, českých a maďarských stepných oblastí, ktoré pozná tak dokonale, že často “vyučuje” aj našincov.

Kniha má 360 strán a prináša opisy 55 druhov prášnicovitých húb z 8 rodov *Angioperdon*,

Bovista, *Bryoperdon*, *Calvatia*, *Disciseda*, *Langermannia*, *Lycoperdon* a *Myceastrum*, pričom rody *Bovistella*, *Handkea*, *Morganella* a *Vascellum*, kedysi samostatné sú na základe analýz DNA zaradené do rodu *Lycoperdon*. Zo Slovenska je tu uvedených 31 druhov, pričom niektoré z nich autor už v minulosti opísal ako nové pre naše územie. Pri druhoch *Lycoperdon utriforme*, *L. subumbrinum*, *L. rupicola*, *L. rimulatum*, *L. norwegicum*, *L. marginatum* a *L. decipiens* sú publikované aj ich fotografie z nášho územia.

Na vysokú kvalitu škandinávskych mykologických prác sme už zvyknutí, ale táto publikácia je aj v porovnaní s nimi celkom iste nadštandardná, ako v textovej, tak aj v grafickej časti.

Úvod knihy je venovaný stručnej histórii výskumu gasteromycétov v Európe aj vo svete, ich biotopom a ochrane. Veľmi podrobná je kapitola venovaná morfológii makro- aj mikroznakov a návod na štúdium prášnicovitých húb. Nasleduje kľúč na určovanie jednotlivých rodov a potom pri každom rode samostatné kľúče na

určovanie jednotlivých druhov. Podľa autorových slov sú v knihe publikované takmer všetky druhy čeľade Lycoperdaceae v súčasnosti známe z územia strednej a severnej Európy, pričom kľúče môžu byť využité aj na väčšinu druhov vyskytujúcich sa v južných oblastiach. Druhy, ktoré sa vyskytujú výlučne v južnej Európe sú aspoň stručne spomenuté v texte.

Samotné opisy druhov sú výstižné, doplnené výbornými autorovými vlastnoručnými perokresbami plodov, povrchových štruktúr a mikroskopických znakov. Pri každom druhu je jedna veľká celostránková fotografia doplnená viacerými farebnými fotografiami, ktoré zachytávajú druh v rôznych štádiách zrelosti. Súčasťou opisu sú aj mapky s výskytom druhu v severnej a strednej Európe, poznámky o ekológii a rozšírení ako aj taxonomické diskusie.

Publikácia Puffballs of Northern and Central Europe bude určite na dlhý čas významnou súčasťou každej mykologickej knižnice. Ako povedal jeden nemenovaný kolega: „Konečne budeme vedieť určovať prašivky!”

Ďakujeme Mikael a už sa tešíme na monografiu o stopkovcoch.

Lycoperdon rupicola. Slovensko, Záhorie, Hôrka, Lúčanská hora, 10. Okt. 2014 (M. Štefáček). Photo: J. Štefáček.

288

Puffballs of Northern and Central Europe

Lycoperdon rupicola Jappon, C. Linn. & R. P. Martin

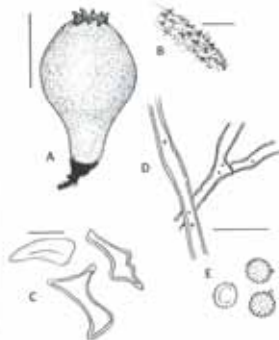
Apert. Prop. 119/10. 887. 887 (2011).

Type locality: Nordic Land, Norway.

Description

Fructification subglobose to pyriform, 8 – 15 mm in diameter, initially greyish-white to pale ochraceous with a dense cover of very small, slender spines. At maturity yellowish-brown to brown with a protruding, + stellately lobed pore. Exoperidium of very small and persistent, single or convergent brownish spines in dense growth. Subgleba locular, grey-brown, mature gleba viscidous brown to brown.

Capitulum of the Lycoperdon-type, subelastic, to elastic, thin-walled, with a abundant pores and scattered septa. Spores globose, 4 – 5 µm in diameter, apiculate to finely verrucose (B). No debris from broken sterigmata.

Lycoperdon rupicola.
A. Fruiting body. B. Peridium.
C. Spine hyaline from mouth (same). D. Capitulum. E. Spores (x400).
Scale bars: A. 10 mm; B. 1 mm; C, D, E. 10 µm.

Puffballs of Northern and Central Europe

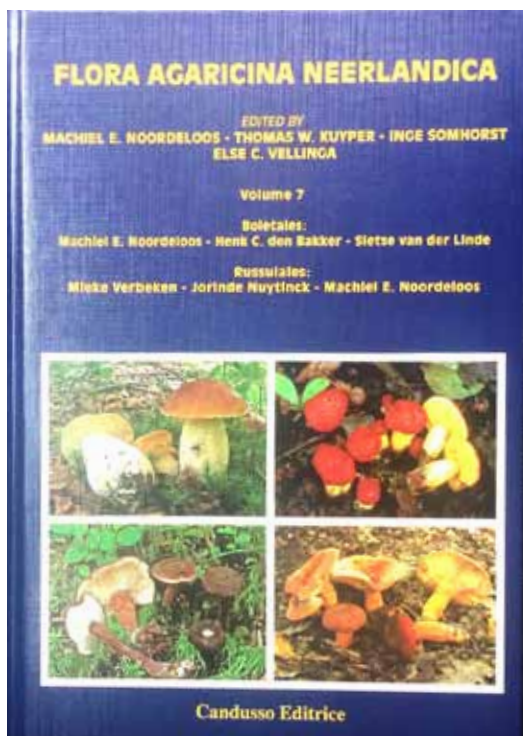
289

Ukážka z knihy, *Lycoperdon rupicola* zo Slovenska.

Siedmy diel zo série Flora Agaricina Neerlandica

Ján Červenka

S úctyhodným počtom 591 fotografií a 154 kresieb na 632 stranách vyšlo v roku 2018 v edícii Candusso dielo Flora Agaricina Neerlandica 7, rozčlenené na dve hlavné časti – rad Boletales s dosiaľ známymi taxónmi hríbovitých húb z Holandska, celkovo z 27 rodov patriacich do 6 čeľadí, vrátane lupeňovitých húb z rodov *Paxillus*, *Tapinella*, *Gomphidius* či *Chroogomphus*, a rad Russulales, z ktorého autori do tohto dielu vybrali rody *Lactarius* a *Lactifluus*. Editormi dlhoočakávanej knihy sú M. E. Noordeloos, T. W. Kuyper, I. Somhorst a E. C. Vellinga.

V úvodnej časti sa autori venujú metodike, vysvetľujú použité skratky a na 21 stranách ponúkajú obširny slovník odborných výrazov s vydarenými perokresbami makromorfologických i mikroskopických znakov, doplnený o ďalších deväť strán fotografií. Nechýba vysvetlenie skratiek mien autorov taxónov a použitá literatúra.

V úvode taxonomickej časti knihy sú kvalitne spracované určovacie kľúče na rody a druhy v anglickom a holandskom jazyku, za nimi nasledujú opisy jednotlivých taxónov v angličtine, doplnené o perokresby plodníc a mikroskopických znakov.

Opisy sú rozčlenené na základnú charakteristiku znakov a charakteristiku biotopu, doplnenú o rozšírenie v rámci Európy či sveta a podľa závažnosti problematiky veľmi stručnú až naozaj obširnú diskusiu, týkajúcu sa taxonómie a podobných druhov.

Pre čitateľa je určite najatraktívnejšou ikonografická časť s fotografiami hribovitých a plátkovitých húb. Fotografií vzácnejších taxónov nie je nikdy dostatok, preto sú príjemným prekvapením najmä snímky nedávno opísaných druhov čechračiek (*Paxillus*), či rýdzikov z okruhu rýdzika surovičkového (*Lactarius volemus*). Dielo je zakončené prehľadným registrom rodových a druhových latinských mien.

Siedmy diel zo série holandských hribovarých a pečiarotvarých húb prichádza na rozdiel od predchádzajúcich šiestich dielov v úplne novom šate. Dúfajme, že ich prepracovanie do tejto, atraktívnejšej, farebnej podoby nenechá na seba dlho čakať.

NA POBAVENIE

Autor: D. Ďuriška.

Spravodajca Slovenskej mykologickej spoločnosti

Vydala: Slovenská mykologická spoločnosť pri SAV,
Dúbravská cesta 9, 841 04 Bratislava

Číslo 49 zostavili a na vydanie pripravili Ivona Kautmanová a Ján Červenka

Vydané za finančnej podpory Slovenskej akadémie vied

Grafická úprava: Erika Pisarčíková

Náklad: 240 ks

Nepredajné

ISSN 1335-7689

Pečiarka smradľavá, *Agaricus bernardii*, Bratislava-Dúbravka, hlboká vrstva
ihličia smrekov pichľavých, 17.9.2018. Foto: V. Kabát, s. 18–21.

Pečiarka Pilátova, *Agaricus pilatianus*, Bratislava-Ružinov, pri bytovom dome
na Martinčekovej ulici, 12.5.2018. Foto: V. Kabát, s. 18–21.

Sirotrema translucens a *Lophodermium conigenum*, Smrečany, na ihlici *Pinus mugo*, 800 m.n.m., 26.12.2016, leg M. Paulíny, det. P. Tomka.
Foto: P. Tomka, s. 11-15.

Tympanis alnea, Bytča, na *Malus domestica*, 30.3.2018.
Foto: A. Polhorský, s. 11-15.